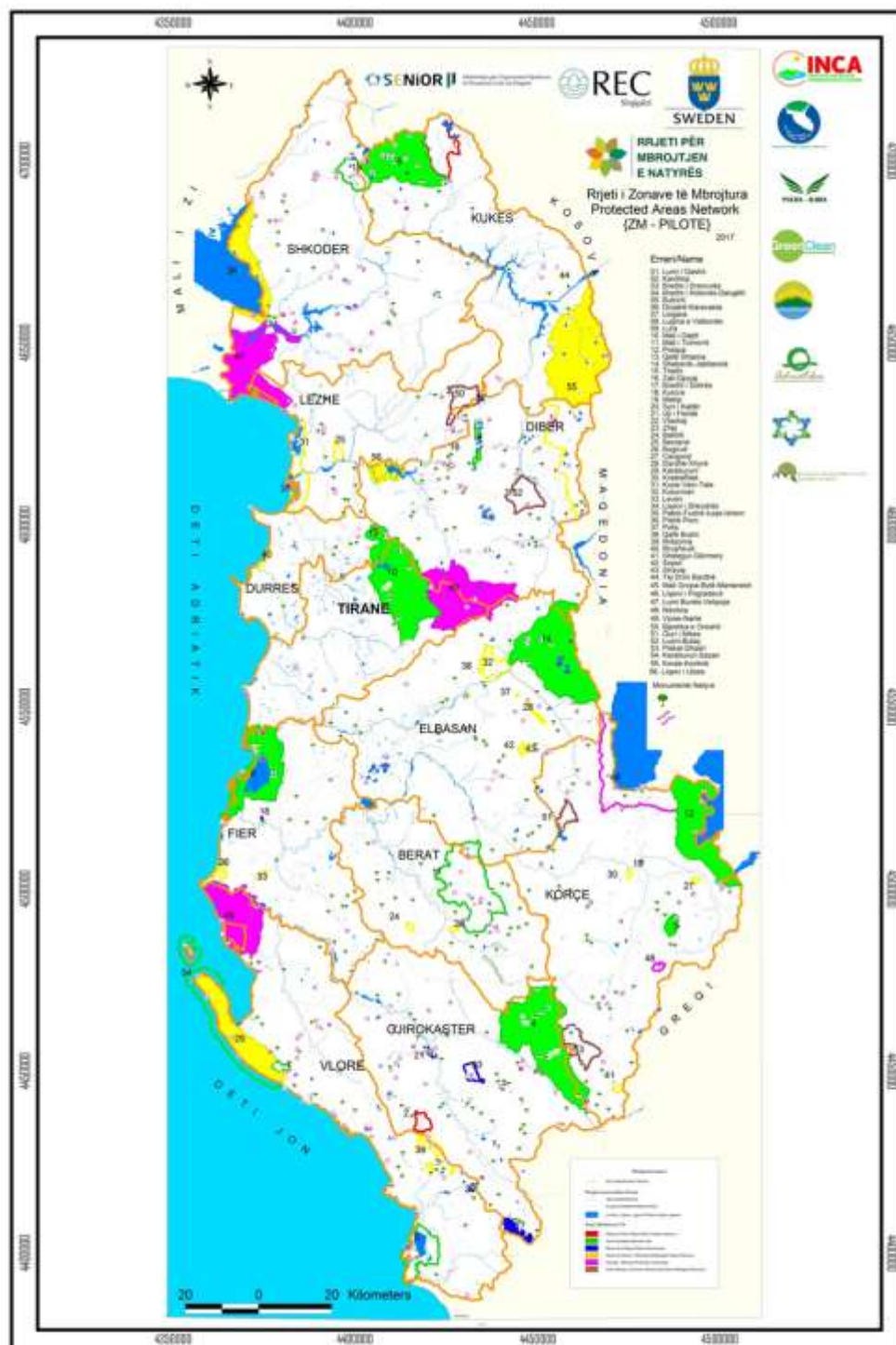

Mbështetje për Organizatat Mjedisore të Shoqërisë Civile në Shqipëri

VLERËSIMI I GJËNDJES SË PROBLEMATIKAVE MJEDISORE DHE TË ZONAVE TË MBROJTURA NË SHQIPËRI

Përgatiti: INSTITUTI PËR RUAJTJEN E NATYRËS NË SHQIPËRI (INCA)

**MATERIAL NË PËRDORIM TË RRJETIT PËR MBROJTJEN E
NATYRËS, NË KUADËR TË PROJEKTIT “PROMOVIMI DHE
ADRESIMI I MENAXHIMIT TË QËNDRUESHËM TË BURIMEVE
DHE VLERAVE NATYRORE NË ZONAT E MBROJTURA”**

Ky material informativ u përgatit nga Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (INCA), në kuadër të programit “Mbështetje për organizatat mjedisore të shoqërisë civile në Shqipëri (SENiOR-II)”, që realizohet nga Qendra Rajonale e Mjedisit (REC) në Shqipëri, me mbështetje nga Qeveria Suedeze (SWEDEN)”, në kuadër të projektit “Promovimi dhe adresimi i menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve dhe vlerave natyrore në zonat e mbrojtura”, që zbatohet nga INCA dhe Rrjeti për Mbrojtjen e Natyrës në Shqipëri.

Sipas strategjisë së hartuar për Rrjetin e Mbrojtjes së Natyrës, synohet ngritja dhe zhvillimi i një sistemi për identifikimin e problematikave kryesore me të cilat përballen 16 zona të mbrojtura të përzgjedhura në rajonet: Tiranë, Vlorë, Gjirokastrë, Korçë, Mat, Durrës, Kukës, Shkodër, Elbasan dhe Fier.

Nëpërmjet këtij aktiviteti do të synohet aplikimi i një procesi vlerësimi për grumbullimin e informacionit faktik dhe real mbi të gjitha aktivitetet me impakt negativ brenda territorit në zonat e mbrojtura të përzgjedhura, duke përdorur metodologjinë e pyetësorëve dhe të takimeve me komunitetin dhe palët e tjera të interesuara për përdorimin e burimeve natyrore dhe mirëmenaxhmin e ZM, për të cilat ju vjen në ndihmë edhe ky material informativ.

Vlerësimi dhe hartëzimi i impakteve negative do të kryhet për zonat e mbrojtura: 1. Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”, 2. Parku Kombëtar “Shebenik-Jabllanicë”, 3. Parku Kombëtar “Lugina e Valbonës”, 4. Parku Kombëtar “Llogara”-Kompleksi RNM “Karaburun”, 5. Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”, 6. Parku Kombëtar “Prespa”, 7. Parku Kombëtar “Bredhi i Drenovës”, 8. Parku Kombëtar “Mali i Dajtit”, 9. Parku Kombëtar “Qafë Shtamë”, 10. Monumenti i Natyrës “Bredhi i Sotirës”, 11. Rezervati Natyror i Menaxhuar “Liqeni i Shkodrës”, 12. Parku Natyror “Korab-Koritnik”, 13. Parku Natyror Rajonal “Liqeni i Ulzës”, 14. Peizazhi i Mbrojtur “Lumi i Bunës-Velipojë”, 15. Peizazhi i Mbrojtur “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh” dhe 16. Peizazhi i Mbrojtur “Vjosë-Nartë”, sipas hartës bashkëlidhur.

Gjithashtu, në fokus të këtij procesi do të jetë edhe ngritja e kapaciteteve të përfaqësuesve të Rrjetit të Mbrojtjes së Natyrës, të Administratave të ZM dhe të OJF-ve lokale të pranishme në ZM-t e përzgjedhura dhe pjesëmarrëse në lidhje me njohjen dhe interpretimin e dispozitave e të akteve nënligjore në fuqi, për ruajtjen e natyrës si dhe për kryerjen e procesit të vlerësimit të aktiviteve me impakt negativ brenda territorit në zonat e mbrojtura.

Ky material do të jetë plotësues dhe i metodologjisë/pyetësorit për identifikimin e problematikave kryesore të administrimit dhe menaxhimit të zonave të mbrojtura.

Contents

HYRJE	4
PËRGJITHËSIME MBI PROBLEMATIKËN MJEDISORE	4
1. Instrumentat ekonomikë	4
2. Menaxhimi i mjedisit	5
3. Monitorimi dhe kontrolli i gjëndjes së mjedisit	5
4. Ndotja nga mbetjet	5
5. Ndotja e ujërave	6
6. Cilësia e ajrit	6
7. Toka	7
8. Pyjet	7
9. Zjarret	8
10. Biodiversiteti dhe zonat e mbrojtura	9
RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA TË PËRZGJEDHURA	11
HYRJE	11
PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I ZONAVE TË MBROJTURA	12
1. Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”	12
2. Parku Kombëtar “Shebenik-Jabllanicë”	14
3. Rezervati Natyror i Menaxhuar “Liqeni i Shkodrës”	15
4. Peizazhi i Mbrojtur “Lumi i Bunës-Velipojë”	16
5. Parku Kombëtar “Mali i Dajtit”	17
6. Peizazhi i Mbrojtur “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”	18
7. Parku Kombëtar “Lugina e Valbonës”	19
8. Parku Natyror “Korab-Koritnik”	21
9. Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”	22
10. Monumenti i Natyrës “Bredhi i Sotirës”	24
11. Parku Kombëtar “Llogara” - kompleksi natyror i RNM “Karaburun”	25
12. Peizazhi i Mbrojtur “Vjosë-Nartë”	27
13. Parku Natyror Rajonal “Liqeni i Ulzës”	28
14. Parku Kombëtar “Qafë Shtamë”	29
15. Parku Kombëtar “Bredhi i Drenovës”	30
16. Parku Kombëtar “Prespë”	32
IDENTIFIKIMI I IMPAKTEVE NEGATIVE NË MENAXHIMIN E ZM	34
Hartat e Zonave të Mbrojtura (pilote)	38

HYRJJE

Shqipëria ka një natyrë/peizazh të fragmentuar, i cili është nën presionin në rritje nga kërkesat konkurruese për shfrytëzimin e tokës, ndryshimet klimatike dhe menaxhimin e pamjaftueshme. Ekziston gjithashtu një nevojë për të menaxhuar të gjitha zonat e mbrojtura në lidhje me mjedisin e tyre më të gjerë si dhe në aspektin e rëndësisë për trashëgiminë natyrore të Evropës, njerëzve dhe komuniteteve të saj. Kjo arrihet nëpërmjet ndryshimit të mendësive, ka mundësi të mëdha për kursimin e biodiversitetit dhe nuk është fakultative se si është përdorur, se si janë menaxhuar burime natyrore, përparësitë se cila është qasje më e mirëintegruar dhe mekanizma më të reja të financimit.

Koherenca më e madhe ekologjike rrit mbrojtjen e biodiversitetit dhe qëndrueshmërinë e përdorimit, për të përmirësuar trashëgiminë tonë natyrore dhe kulturore, të cilat janë të nevojshme dhe urgjente.

Për shkak të dinamikës intensive dhe kaotike të zhvillimit urban, varfërisë, mungesës së stimujve ekonomikë për ruajtjen, zhvillimin dhe përdorimin e burimeve natyrore, gjendja e mjedisit paraqitet me tregues jo të kënaqshëm. Në përkeqësimin e tyre kanë luajtur rol mosndërrhyrjet në ndotjet e trashëguara, praktikat spontane të pakontrolluara e të patrajtuara në fushën e shkarkimeve urbane dhe industriale, si dhe mungesa e një sistemi të fortë për kontrollin e tyre. Mbi të gjitha, deri më sot qeveritë nuk e kanë parë problematikën mjedisore si prioritet në hartimin e politikave ekonomike të zhvillimit të vendit. Është kjo një nga arësyet që Shqipëria paraqitet me burime natyrore më të degraduara në rajon dhe kjo situatë ende vijon të jetë problematike, në rast se nuk merret përsipër të ruajmë atë që ka mbetur dhe të rehabilitojmë maksimalisht atë që është dëmtuar.

Ndërgjegjësimi dhe pjesëmarrja e publikut janë çelsi i suksesit të gjithë përpjekjeve për përmirësimin e situatës mjedisore në vend. Mungon ndërgjegjësimi nëpërmjet shembujve konkretë, si edhe politika financiare e mbështetjes së OJF mjedisore, sikurse ndodh në vendet e tjera. Nuk ka një program real për rritjen e ndërgjegjësimit të publikut, ku duhet të përfshihen medoemos Ministritë, Pushteti Lokal, shoqëria civile dhe palët e tjera të interesuara dhe përdoruesite mjedisit, natyrës, biodiversitetit, peizazhit dhe të burimeve natyrore. Mungon bashkëpunimi i pushtetit qendror dhe atij lokal për problematikën mjedisore.

PËRGJITHËSIME MBI PROBLEMATIKËN MJEDISORE

1. Instrumentat ekonomikë

Përdorimi i mekanizmave ekonomikë në politikat mjedisore mbetet ende i zbehtë. Mungon nxitja e prodhimeve të pastra apo e bizneseve që respektojnë standartet mjedisore, ashtu si edhe penalizimi i atyre që nuk respektojnë këto standarte. Tarifat, gjobot ose taksat dhe subvencionet (insentivat) që lidhen me mjedisin nuk shkojnë të gjitha në përmirësimin e situatës mjedisore. Praktikrat më të mira të Bashkimit Evropian nuk gjejnë zbatim për investimet me impakt në mjedis, ku deri në 10% e tyre të shkojnë për të kufizuar ndikimet në mjedis, për mirëmbajtjen etij dhe për kontribute të tjera sociale. Njëherazi përdorimi i mekanizmave ekonomik-financiar nuk përmbushin kërkesat e standarteve ndërkombëtare për menaxhimin edhetë rrjetit të zonave të mbrojtura të vendit.

2. Menaxhimi i mjedisit

Bashkëpunimi me institucionet menaxhuese përbën pikën më kritike të problematikës mjedisore dhe trajtimit të saj nga Ministria e Mjedisit. Duke qënë një çështje komplekse ajo ka nevojë për menaxhim të integruar. Strukturat që merren me zbatimin e ligjit janë të paqarta në skemat e tyre, jo të afta dhe mungon bashkëpunimi ndërinstitutional. Në dhënien e lejeve medisore, dy instrumentet që përfshijnë procesin e vlerësimit të ndikimit në mjedis dhe vlerësimin strategjik mjedisor, janë ende të pakonsoliduara dhe operojnë në mënyrë fiktive pa siguruar rezultatin për të cilin janë ndërtuar. Po kështu, dhënia e lejeve mjedisore nuk janë në përputhje me statusin dhe standartet ndërkombëtare të menaxhimit të zonave të mbrojtura të vendit, veçanërisht në rastet e HEC-ve, minierave, urbanizimit të territorit, të ndërtimeve të infrastrukturës dhe atë turistike.

3. Monitorimi dhe kontrolli i gjëndjes së mjedisit

Janë vlerësimet monitoruese që duhet të përcillen me shpejtësi dhe që përcaktojnë vendimmarrjen për problemet mjedisore. Shpesh thuhet se duhet të ngrihet një sistem efikas dhe i vazhdueshëm monitorimi, i cili do të paraqes në vijimësi gjëndjen e mjedisit, megjithëse në këtë drejtim ka institucione dhe shpenzohen madje edhe fonde, por gjendja nuk ndryshon. Elementë si cilësia e ajrit, sasia e mbetjeve, cilësia e ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë, flora e fauna e egër, llojet e rrezikuara, trajtimi në lagunat bregdetare, etj, kanë nevojë për monitorim e kontroll të vazhdueshëm. Mungon lidhja e ngushtë me institucionet shkencore dhe qendrat universitare për monitorimin mjedisor. Këto dukuri vihen re dhe në rrjetin e zonave të mbrojtura, për të cilin mungon rrjeti i monitorimit të biodiversitetit. Me ngritjen e AKZM po bëhen përpjekje për krijimin e database të nevojshëm të biodiversitetit.

4. Ndotja nga mbetjet

Në shkallë kombëtare vlerësohen mijëra ton plehra në vit. Rreth 80% shkojnë në vendgrumbullime, ndërsa pjesa tjetër hidhet pa kriter kudo në pika ilegale. Përbërësit më të rëndësishëm të mbetjeve janë ato organikë. Industria e ndërtimit dhe prishjet e ndërtimeve pa leje japin rreth 350 mijë ton mbetje inerte në vit, të cilat nuk kanë venddepozitime të posaçme dhe në shumicën e rasteve përfundojnë në vendgrumbullimet e mbetjeve urbane. Vendet e grumbullimi janë të pastudjuara. Ka edhe raste kur ato ndodhen pranë burimeve ujore që furnizojnë popullsinë ose pranë lumenjëve e përrenjëve, nëpër pyje e laguna, duke përbërë rrezik të madh kontaminimi. Kjo dukuri po bëhet shqetësim edhe për rrjetin e zonave të mbrojtura të vendit, veçanërisht në situatën e shtimit të numrit të vizitorëve në to apo dhe të shërbimeve.

Shqipëria është i vetmi vend në rajon që s'ka një vend grumbullimi të mbetjeve, sipas standarteve të BE. Të gjitha pikat e grumbullimit të tyre në qytetet e zonat rurale janë kthyer në Hot Spote, duke përbërë një rrezik për jetën e banorëve. Në to shkarkohen mbetjet e zakonshme, ato të rrezikshme e toksike, bateri, kimikate, medikamente e deri mbetje të rrezikshme spitalore. Nuk egziston një strategji e qartë për teknologjinë e përpunimit të mbetjeve dhe kanë munguar financimet buxhetore, duke mos qënë asnjëherë përparësi e qeverive. Përpjekjet e fundit janë si ai i ndërtimit të impiantit të përpunimit të mbetjeve e prodhimit të energjisë, në Elbasan, ngjallin në një farë mënyre shpresën e përmirësimit.

Nuk ka tentativa serioze për klasifikimin e mbeturinave dhe të riciklimit të tyre. Bëhen përpjekje për ndarjen e tyre në burim, por rezultatet janë për të dëshiruar. Nuk merren masa ndaj pikave ilegale të depozitimeve, duke kompromentuar kuadrin tonë ligjor për mosimplementim.

Djegia e mbeturinave pranë qendrave të banimit përbën një rrezik të madh për banorët, pasi lirohen gazra majft toksike (dioksina). Mungojnë masat ndërgjegjëse për komunitetin. Kjo gjëndje është bërë shqetësuese për të gjithë qytetet e Shqipërisë.

5. Ndotja e ujërave

Burimet ujore përdoren për nevoja urbane, industriale, në sektorin bujqësor si edhe për prodhim hidroenergjie. Shqipëria është gjithashtu e pasur me burime ujore nëntokësore. Por nuk ka ende siteme të mjaftueshme të trajtimit të ujrave të zeza, duke i shkarkuar ato direkt në ujra sipërfaqësore dhe në dete apo liqene, ndonëse janë bërë disa hapa si në Pogradec, Kavajë, Shkodër.

Ndotja mëe madhe vihet re kudo në zonat e shkarkimeve pas hidrovorëve dhe stacioneve të pompimit. Në mjaft qytete për shkak të infrastrukturës së amortizuar ka përzjerje të ujrave të zeza, të përdorura me ujin e pijshëm. Industria është kontribues në rritje të shkarkimeve ndotëse në ujrat sipërfaqësore. Ndotja më e evidente vjen nga industria ushqimore, ajo e materialeve të ndërtimit dhe e lëkureve. Shumica e tyre aplikojnë teknologji të vjetër.

Në shumicën e lumenjve dhe të trupave ujore niveli i ndotjes është në përmasa alarmante, me përmbajtje të përqëndrimeve të larta fenolesh, amoniumit, nitriteve etj, si ne rastet e lumenjve Ishëm, Erzen, Shkumbin, Seman. Ministrit përgjegjëse ende nuk po përdorin si duhet instrumentat ligjorë për monitorimin e tyre, për pasojë nuk luftohet e keqja në burim dhe mjaft ligje ngelen pa u zbatuar, ndonëse janë përafruar.

Lumenjtë e vendit kanë pësuar presionin më të madh nga aktiviteti njerëzor dhe sot janë kthyer në vende ku shikohet rrjedhja e një turbullire me pak gjallesa, shtretërit e tyre reflektojnë papërgjegjëshmërinë e firmave shfrytëzuese dhe neglizhencën shtetërore, etj.

Ndotja industriale minerare gjithashtu vazhdon të mbetet një faktor konstant në prishjen e cilësisë së ujrave sipërfaqësore/nëntokësore. Ekzistenca e gurore pranë dhe në brendësi të zonave të mbrojtura ujore (të cilat shërbejnë për furnizimin me ujë të pijshëm të popullësisë) si në rastin e Bogovës, etj.

Mungesa e metodave të përshtatshme të asgjësimit apo depozitimit të mbetjeve të ngurta ka rritur mjaft trysinë e këtij sektori mbi cilësinë e ujrave sipërfaqësore (lumenjtë që kalojnë pranë vendepozitimeve të mbetjeve dhe infiltrimet e ujërave të perkolatit në ujrat nëntokësore të zonës). Po kështu rritja e aktiviteteve sociale, ekonomike, turistike apo dhe shtimi i numrit të vizitorëve në zonat e mbrojtura po shton shqetësimin e ndotjes së territorit dhe të ujërave të tyre.

6. Cilësia e ajrit

Sektorët kryesorë që kontribuojnë në ndotjen e ajrit janë transporti, prodhuesit e energjisë, aktivitetet industrial, guroret dhe djegia e mbeturinave dhe plehrave. Përdorimi i makinave të vjetëra mbetet ndër problemet e ndotjes së cilësisë së ajrit.

Djegia e plehrave qoftë në vendgrumbullimet qoftë në qëndrat e banimit (vënia e zjarreve në kazanë) përbën një rrezik shumë të madh pasi është i pashmangshëm prodhimi i dioksinave, lëndë me toksicitet shumë të lartë. Po kështu, aktivitetet e ndërtimit, guroret që djegin goma (kryesisht në Fushë Krujë) apo lëkura bagëtish e plastikë apo edhe industria eçimentos nuk përdor në vazhdimësi filtrat, dhe për shkak të mungesës së kontrollit gjenerohen në ajër sasi e madhe pluhuri etj. Kjo dukuri ende nuk ka prekur zonat e mbrojtura.

Në këtë drejtim mungojnë lidhjet ndërmjet institucioneve monitoruese për të integruar rezultatet e monitorimit me synimin për të shërbyer si mekanizma parandalues dhe për të nxitur politika mjedisore për minimizimin e faktorëve ndotës.

7. Toka

Humbja etokës në një vit vijon të mbetet problem mjaft shqetësues dhe kompleks. Gërryerja e tokës nga forca e lumenjve është një tjetër aspekt i rëndësishëm i këtij shqetësimi madhor. Materiale e ngurta derdhen në det, liqene e laguna, si rezultat i dëmtimit të mbulesës bimore (prerjet dhe diegja e pyjeve) jemi dëshimtar të shkarjeve masive të tokës dhe të përmytjeve, që rrezikojnë mjaft qendra të banuara dhe fshatra malore. Ndotja është një tjetër fenomen mjaft i pranishëm edhe për token.

Minierat, guroret dhe HEC janë bërë një shqetësim për ndotjen, peizazhin e përkeqësuar, duke qënë shëmbull i keqpërdorimit, i tjetërsimit, i zënies dhe i shfrytëzueshmërisë së padëshiruar të tokës, të cilat kanë prekur edhe rrjetin e zonave të mbrojtura.

8. Pyjet

Sipërfaqja me bimësi pyjore dhe kullotat mbulojnë rreth 36% të territorit të vendit. Në këto 25 vitet efundit, siç dihet, gjendja dhe menaxhimi i pyjeve është përkeqësuar dhe ka arritur në një pikë katastrofike. Prerjet epaligjshme në pyje kanë qënë mjaft prezente dhe asnjëherë nuk ka pasur vullnet për ta paraqitur realisht këtë gjendje. Humbja esipërfaqes pyjore është shoqëruar me dukuri të tjera si ngritja e temperaturës së ajrit, gërryerjet e tokës, humbja e habitateve për florën dhe faunën e egër, peizazhin, etj.

Menaxhimi institucional lë për të dëshiruar dhe vihen re abuzime të mëdha. Shpesh janë gjendur mekanizma për të anashkaluar kuadrin ligjor dhe për të vazhduar shfrytëzimin barabar të pyjeve. Nuk kanë qënë të plota dhe rezultative programet në shfrytëzimin e pyjeve, në mbrojtjen dhe të përdorimit të qëndrueshëm të tyre. Për shkak të prerjeve masive është shfaqur fenomeni i përmytjeve dhe prurjeve të vrullshme të përrenjeve dhe lumenjeve, duke transportuar sasira të mëdha inertesh në basenet ehidrocentraleve apo të ujit të pijshëm. Këtyre veprimeve, megjithëse të ndaluara me ligj, në mjaft raste nuk u kanë shpëtuar dhe disa nga zonat e mbrojtura.

Miratimi i moratoriumit 10-vjeçar për shfrytëzimin e drurit të pyjeve për qëllime të biznesit, përbën një hap pozitiv, por që duhet të shoqërohet me masa konkrete për zbatimin e tij në nivel lokal, kjo edhe për faktin që pyjet e kullotat tashmë i kanë kaluar në pronësi të bashkive të reja. Është arritur njëfarë progresi në forcimin e kapaciteteve të inspektimit, por gjendja nuk ka përmirësime të dukshme dhe kërkohen edhe disa rregullime ligjore kryesisht në furnizimin e popullatës me lëndë dhe dru zjarri.

9. Zjarret

Periodha Korrik-Gusht 2017 u karakterizua nga një situatë tepër e rëndë për mjedisin dhe natyrën të prekur nga zjarret thuajse në të gjithë territorin e vendit. Mijëra hektarë pyje, shkurre, pemtore, ullishte dhe kullota janë shkumbuar në mbarë vendin. Flakët kanë përpirë sipërfaqe të konsiderueshme edhe në zonat e mbrojtura dhe parqet kombëtare.

Referuar të dhënave që jepen nga Ministria e Brendshme, Emergjencat Civile apo dhe Ministria e Mjedisit, të cilat nuk kanë një emërues të përbashkët, rezulton se qarqet më të prekura janë Tirana, Shkodra, Gjirokastra, Vlora, Dibra, Korça, Lezha, Elbasani, Fieri etj. Të dhënat operative raportojnë mbi 15 mijë ha pyje dhe kullota të prekur nga zjarret si dhe janë rregjistruar mbi 90 vatra zjarri. Gjendja është kritike dhe se në të shumtën e rasteve zjarrvëniet pretendohet se janë të qëllimshme. Shpesh nga këto institucione situata e zjarreve nuk raportohet siç është në fakt, ka tendencë zvogëllimi dhe të uljes së numrit të vartrave apo dhe sipërfaqes së djegur.

Konstatohet se për problemin e menaxhimit të zjarreve jemi tërësisht të papërgatitur nga të gjitha strukturat e ngarkuara dhe përgjegjëse. Kjo situatë është shumëvjeçare dhe nuk po ndryshon. Mjetet janë të papërshtatshme, personeli i patrajnuar dhe dështimi i shumë bashkive për të ngritur në kohë drejtoritë e mbrojtjes nga zjarri, gjë e cila ka vështirësuar betejën ndaj tyre. Për shkak të terrenit malor dhe prodhimit të vjetër të makinave zjarrëfikse, mjetet në shumë rasteve mbeten në rrugë, pa arritur destinacionin.

Ndërkohë që situata e rëndë ka bërë që të përfshihen edhe forcat e ushtrisë, të policisë së shtetit apo dhe mjetet private si dhe ndihma nga shtetet fqinje. Me reformën e re administrative shërbimi i zjarfikses është në kompetencë e pushtetit vendor. Pushteti vendor është tërësisht i papërgatitur për të përballuar këto situata. Në të shumtën e rasteve bashkitë ende nuk kanë ngritur strukturat e tyre të menaxhimit të territorit apo siç janë edhe drejtoritë e shërbimit të mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimit. Kjo ka qenë dhe një arsye pse pasojat e shkaktuara nga vatrat zjarrit janë më të mëdha.

Nga të gjithë kërkohet një zbatim më i mirë i ligjit dhe denoncimi i rasteve të qëllimshme të zjarrvënës. Arrestimi dhe ndëshkimi i personave të ndryshëm për zjarrvëniet qëllimshme, të cilat lënë shumë për të dëshiruar. Konstatohet një indiferentizëm i theksuar nga organet ligjzbatuese, të sigurojë kombetare dhe kryesisht nga popullatat e komunitetit në zonat ku bien zjarret, lidhur kjo dhe me punën e dobët që bëhet për ndërgjegjësimin dhe sensibilizimin e tyre.

Vërehet se institucionet shtetërore qendrore si dhe ato lokale janë përfshirë në mënyrë të pamjaftueshme për parandalimin dhe kontrollin e zjarrit dhe kapacitetet e tyre janë mjaft të dobëta. Nuk jemi të përgatitur për luftën me zjarret. Megjithatë ngrihet shtabi i emergjencave mungon ngritja e skuadrave vullnetare të sinjalizimit-vrojtimit dhe pjesëmarrëse në shuarjen e zjarreve si në bashkitë dhe te administratat e zonave të mbrojtura. Mjaft forca, që marrin pjesë në shuarjen e zjarreve, janë të pa organizuar dhe të papajisura me mjetet e nevojshme. Për shuarjen e zjarrit përdoren vetëm mjetet rrethore, të cilat nuk kanë efektivitet.

Kodi penal parashikon masa të rënda dënimi për vendosjen e qëllimshme të zjarrit në pyje, kullota e pemtore. Shkatërrimi apo dëmtimi me dashje i pronës me zjarr dënohet me gjobë

ose me burgim deri në pesë vjet. Kur nga vepra penale janë shkaktuar pasoja të rënda materiale, dënohet me burgim deri në dhjetë vjet.

Problematika e keqmenaxhimittë zjarreve nga strukturat vendore pranohet edhe nga drejtuesit e zjarrfikësve. Ende mungon një skemë efiçiente kombëtare për të mbrojtur pyjet nga prerjet dhe zjarret pasi mungon edhe mbështetja financiare përkatëse. Në këtë drejtim kërkohet me urgjence nga qeveria njëreformim i plotëi sistemit të mbrojtjes kundër zjarrit.

10. Biodiversiteti dhe zonat e mbrojtura

Megjithëse Shqipëria për sipërfaqen që mbulon paraqet një larmi biologjike të lartë (përmban rreth 30%e florës Evropiane), këto vitet e fundit edhe biodiversiteti ka pësuar demtime tepër të mëdha dhe në mjaft raste të pakthyeshme si në rastin e HEC-ve, gurorëve, ndërtimit të infrastrukturës, etj, të cilat kanë cënuar rëndë edhe habitatet e llojet në gjëndje kritike dhe të rrezikuara.

Shumë nga habitatet natyrore janë dëmtuar ose janë copëzuar, duke shkatëruar florën dhe vendqëndrimet dhe ushqimin për mjaft lloje të faunës së egër. Prerja dhe djegia e pyjeve, tharja e zonave ligatinore, urbanizimi i sipërfaqeve të tokës, ndërtimet në zonatbregdetare e bregliqenore, ndotjet e ujit e tokës, cënimi i zonave malore, etj, janë problemet kryesore në lidhje me dëmtimet e habitateve dhe të biodiversitetit në përgjithësi.

Zonat ligatinore, kryesisht lagunat bregdetare, që mbulojnë mbi 3% të sipërfaqes së vendit dhe përmbledhin gati 70% të biodiversitetit, vuajnë prej kohësh impaktin e gjuetisë ilegale, ndotjes së ujërave dhe mosfunksionimit të kanaleve të komunikimit me detin, ndërtimet urbane dhe turistike. Ndotja e zonës bregdetare dhe cilësia e ujit ka ndikuar edhe mbi gjallesat ujore, kjo e reflektuar më shumë në sasinë e peshkut.

Ndalimi i gjuetisë tregoi progres në mbrojtjen e faunës, duke e zgjatur afatin e ndalimit edhe për 5 vjet. Ndikimet ekologjike të hidrocentraleve dhe projekteve nuk janë vlerësuar si duhet për të siguruar përputhshmërinë me legjislacionin përkatës të BE-së për natyrën. Shqipëria duhet, gjithashtu, të marrë në konsideratë ndikimin kumulativ të investimeve të tilla si hidrocentrale në zonat e mbrojtura, peizazhe, burime ujore, faunën dhe florën.

Zonat e mbrojtura konceptohen sizonat me vlera të larta biodiversiteti, me rëndësi të nivelit kombëtar e ndërkombëtar dhe që kërkojnë një status të veçantë mbrojtjeje për ruajtjen e vlerave që paraqesin. Sipërfaqja e ZM-ve, në fillim të vitit 2017 arriti në rreth 486,962ha, ose 16% të territorit të vendit. Nga sipërfaqja e përgjithshme e rrjetit të zonave të mbrojtura 13,261.2 ha është sipërfaqe detare.

Ndërkohë, bazuar në ish dipozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura”, të ndryshuar dhe të Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 519, datë 30.06.2010 “Për procedurat e propozimit e të miratimit dhe rregullat e administrimit të parqeve natyrore rajonal”, Këshilli i Qarkut Dibër, me vendimin nr. 16, datë 03.04.2013, shpalli Liqenin e Ulzës dhe zonën përreth tij si "Park Natyror Rajonal", i cili përbën shëmbullin e parë në vendin tonë të kësaj përqsajeje të re, për t'i sjellë zonat e mbrojtura më afër komunitetit dhe autoriteve vendore.

Objektivat kryesore konsistojnë në ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të biodiversitetit, nëpërmjet mirë administrimit në 3 nivelet përbërëse të tij: lloje, habitate dhe ekosisteme si dhe arritjen e statusit të favorshëm për llojet e florës dhe faunës së egër, që do të sigurojnë

mbijetesën e tyre. Këto objektiva themelore parashikohet të arrihen nëpërmjet zbatimit me efikasitet të planeve të menaxhimit dhe forcimit të kapaciteteve të Administratave të Zonave të Mbrojtura.

Parashikohet që në fund të vitit 2020 sipërfaqja e ZM të arrijë mbi 17% të territorit të vendit në përputhje me objektivat e Dokumentit Strategjik të Mbrojtjes së Biodiversitetit. Ngritja dhe menaxhimi i Rrjetit të ZM të Shqipërisë, mbështetet në Konventat Ndërkombëtare (kryesisht konventa e Biodiversitetit), Direktivat e KE për habitat dhe llojet, në Dokumentin Strategjik të Politikave për Mbrojtjen e Biodiversitetit, në Shqipëri, në ligjin “Për zonat e mbrojtura” dhe “Për biodiversitetin”, në kriteret e IUCN-s, në programet e Qeverisë, në Planin Kombëtar të Marrëveshjes së Asociim-Stabilizimit me BE, në projektet mjedisore të mbështetur nga qeveria dhe donatorët e huaj, etj.

Rrjeti Ekologjik parashikohet të ndërtohet mbi iniciativat egzistuese të ruajtjes së natyrës, veçanërisht duke zbatuar mësimet e nxjerra nga Natura 2000, që i përket vendeve anëtare të BE. Deri më sot kemi realizuar Rrjetin Emerald, i cili përgatitet nga vendet candidate për në BE, Rrjetin e Zonave Ramsar, Rrjetin e IBA-ve (Zonat e Rëndësishme për Shpendët).

Qëllimi kryesor për konsolidimin dhe mirëmenaxhimin e rrjetit të ZM mbetet forcimi i kapaciteteve të strukturave përkatëse të Ministrisë së Mjedisit, AKZM dhe organizatave partnere për planifikimin e ruajtjes së natyrës në vend dhe veçanërisht për hartimin dhe zbatimin e planeve të menaxhimit të ZM dhe për llojet floristike e faunistike.

Kërkohet njohja dhe zbatimi i Dokumentit Strategjik të Politikave për Mbrojtjen e Biodiversitetit, të cilat janë në pajtim me objektivat globale Aichi të biodiversitetit, deri në vitin 2020. Sipas këtyre objektivave duhet që Shqipëria deri në vitin 2020 të sigurojë përafrimin dhe zbatimin e *acquis* të BE-së në fushën e mbrojtjes natyrore; të krijohet një objektiv i ruajtjes prej 17% të zonave ujore-tokësore dhe në 5% e zonave detare-bregdetare; të rehabilitohen të paktën 15% e zonave të degraduara, përmes aktiviteteve konservuese dhe restauruese, në përputhje me objektivat e biodiversitetit Aichi, ky veprim do të arrihet përmes zbatimit të planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura dhe përmes zbatimit të planeve të veprimit për llojet në veçanti dhe habitatet; një bujqësi dhe pylltari më të qëndrueshme, në përputhje me objektivat e biodiversitetit; zbatimin e protokollit Nagoya, për aksesin dhe ndarjen e përfitimit të resurseve gjenetike dhe përfitimet që lindin nga përdorimi i tyre; dhe ndërgjegjësimi mbi biodiversitetin.

Parësore është krijimi dhe forcimi i kapaciteteve të menaxhimit të administratave për secilën ZM, sipas dispozitave ligjore të ligjit “Për zonat e mbrojtura”, të ndryshuar. Është e domosdoshme që të krijohen administrata të dedikuara për menaxhimin e ZM, të përmirësohen aftësitë e tyre për menaxhim dhe të përdorin procedura të përshtatshme operative, për të cilat, ndryshimi i situatës dhe zbatimi programeve dhe i planit të menaxhimit është hapi më i rëndësishëm. Tashmë është hedhur hapi pozitiv, duke krijuar Agjencinë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) dhe strukturat e vartësisë së saj në bazë qarku, Administratat Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdRZM).

Përmirësimi më i rëndësishëm në menaxhimin e ZM duhet të jetë forcimi i zbatimit të ligjit, ç’ka kërkon një bashkëpunim më të mirë midis institucioneve dhe autoriteteve të ndryshme në nivel qendror dhe lokal.

RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA TË PËRZGJEDHURA

HYRJE

Shqipëria tashmë ka identifikuar një rrjet të gjerë e gjithëpërfshirës të zonave të mbrojtura të shpërndarë në të gjitha rajonet e vendit, ç'ka duhet të ofrojë një bazë solide për krijimin e një rrjeti ekologjik kombëtar. Megjithatë, mbetet ende shumë për të bërë për sa i përket krijimit të lidhjeve potenciale midis zonave të mbrojtura ekzistuese dhe ndërmarrjes së masave të përshtatshme për menaxhimin dhe ruajtjen e natyrës.

Në studim janë përfshirë 16 ZM pilote: Parku Kombëtar “Mali i Dajtit” (Tiranë, Krujë); Peizazhi i Mbrojtur “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh” (Tiranë, Bulqizë, Mat); Rezervati Natyror i Menaxhuar “Liqeni i Shkodrës” (Shkodër & Malësi e Madhe); Peizazhi i Mbrojtur “Lumi i Bunës-Velipojë” (Shkodër); Parku Natyror “Korab-Koritnik” (Kukës); Parku Kombëtar “Lugina e Valbonës” (Tropojë); Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli” (Përmet, Kolonjë); Monumenti i Natyrës “Bredhi i Sotirës” (Dropull); Parku Kombëtar “Llogara-Karaburun” (Vlorë); Peizazhi i Mbrojtur “Vjosë-Nartë” (Vlorë); Parku Natyror Rajonal “Liqeni i Ulzës” (Mat); Parku Kombëtar “Qafë Shtamë” (Krujë); Parku Kombëtar “Bredhi i Drenovës” (Korçë); Parku Kombëtar “Prespë” (Pustec); Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta” (Divjakë, Fier, Rogozhinë) dhe Parku Kombëtar “Shebenik-Jabllanicë” (Librazhd, Prenjas, Bulqizë).

Rrjeti i ZM të përzgjedhur përfaqësohet nga 9 parqe kombëtare, me sipërfaqe 159,875.9ha; 2 rezervate natyror të menaxhuar/park natyror, me sipërfaqe 81,421.8ha; 1 monument natyre, me sipërfaqe 1,740.0ha, 3 peizazhe të mbrojtur, me sipërfaqe 71,031.4 ha dhe 1 park rajonal natyror, me sipërfaqe 4,206.0ha. Sipërfaqja e përgjithshme është 318,275.1ha, ose 61.36% të sipërfaqes së përgjithshme të rrjetit të zonave të mbrojtura të Shqipërisë.

Tabela: Sipërfaqja e zonave të mbrojtura, në nivel qarku.

Nr.	Qarku	EMRI ZM	IUCN	Sip. ha	%/Total
1	Tiranë, Durrës	Parku Kombëtar “Mali i Dajtit”.	II	29,216.9	9.2%
2	Shkodër	Peizazh i Mbrojtur “Lumi Bunës-Velipojë”	IV	26,027.0	8.2%
3	Vlorë	Parku Kombëtar “Llogara” + RNM “Karaburun”	II IV	21,010.0	6.6%
4	Korçë	Parku Kombëtar “Bredhi i Drenovës”	II	1,380.0	0.4%
5	Kukës	Parku Kombëtar “Lugina e Valbonës”	II	8,000.0	2.5%
6	Durrës	Parku Kombëtar “Qafë Shtamë”	II	2,000.0	0.6%
7	Korçë	Parku Kombëtar “Prespa”	II	27,750.0	8.7
8	Fier, Tiranë	Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”	II	22,230.2	7.0%
9	Elbasan, Dibër	Parku Kombëtar “Shebenik-Jabllanicë”	II	33,927.7	10.7%
10	Gjirokastrë, Korçë	Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”	II	34,361.1	10.8%
11	Gjirokastrë	Monument Natyre “Bredhi i Sotirës”	III	1,740.0	0.5%
12	Shkodër	Rezervat Natyror i Menaxhuar “Liqeni i Shkodrës”	IV	26,535.0	8.3%
13	Kukës	Rezervat Natyror i Menaxhuar	IV	34,886.8	11.0%

“Korab-Koritnik”					
14	Dibër	Park Rajona Natyror “Liqeni i Ulzës”	IV	4,206.0	1.3%
15	Tiranë, Dibër	Peizazh i Mbrojtur “MGropa-Bizë-Martanesh”	V	25,266.4	7.9%
16	Vlorë	Peizazh i Mbrojtur “Vjosë-Nartë”	V	19,738.0	6.2%
TOTALI				318,275.1	100.00%
Sip.Rrjetit të ZM-Shqipërisë.				486,961.7	65.36%

Tabela: Sipërfaqja e ZM, sipas shoqatave të Rrjetit të Mbrojtjes së Natyrës.

Nr.	Emërtimi i Shoqatës	Sip. Ha	%/Totalit
1.	INCA- Instituti për Ruajtjen e Natyrës	56,157.90	17.6%
2.	Shoqata “Mbrojtja dhe Zhvillimi Social-ILIRIA”	54,483.30	17.1%
3.	“Forumi Ndërkufitar i Liqenit të Shkodrës”	52,562.00	16.5%
4.	Shoqata “Mbrojtja e Mjedisit dhe Zhvillimi i Turizmit-Kukës”	42,886.80	13.5%
5.	Shoqata “Mbrojtja e Natyrës dhe Administrimi i Mjedisit-Adriatik”	40,748.00	12.8%
6.	Shoqata Mjedisore “Çajupi”	36,101.10	11.3%
7.	Shoqata “Green and Clean”	29,130.00	9.2%
8.	Shoqata “Miqësia Ulzë”	6,206.00	1.9%
TOTALI		318,275.1	100%

PËRSHKRIMI I PËRGJITHSHËM I ZONAVE TË MBROJTURA

1. Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”

Vendndodhja: Qarku i Fierit dhe i Tiranës.

Sipërfaqja totale: 22.230.2 ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 687, datë 19.10.2007. Gjithashtu është pjesë e zonave Ramsar, me VKM nr. 413, datë 22.08.1994, sipërfaqe 20,000.0 ha. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

Parku Kombëtar Divjakë-Karavasta ndodhet në pjesën qendrore dhe bregun Perëndimor të Shqipërisë. Kufizohet në Veri, nga lumi Shkumbin, kodrat e Divjakës, në Lindje, ujëmbledhësi i Myzeqesë dhe lumi Seman, në Jug dhe në Perëndim, nga deti Adriatik.

Zona e parkut konsiderohet me vlera të veçanta për natyrën dhe biodiversitetin. Mjediset më kryesore janë: Laguna e Karavastasë, godullat përreth saj, shtretërit e vjetër dhe të rinj të lumenjëve Shkumbin e Seman; ujëmbledhësit e Tërbufit dhe të Myzeqesë; rezervuarët e bujqësisë; tokat bujqësore; pyjet përgjatë brigjeve të lumenjëve Shkumbin e Seman, pyjet me pishë mesdhetare, pyjet në kodrat e Divjakës (Gjenerukë); pemët frutore, ullishtat, vreshtat dhe agrumet.

Parkut Kombëtar është një nga zonat komplekse më të rëndësishme në Shqipëri për sa i përket biodiversitetit. Shquhet për popullata të shumëllojshme floristike e faunistike, endemike, subendemike, të rralla, të kërcënuara e të rrezikuara për zhdukje. Vlerën

ekosistemit ia shton dhe prania në të e disa bimëve endemike si: Asteri (*Aster albanicus subsp. paparistoi*), Salepët (*Orchis albanica* si dhe forma hibride *Orchis x paparistoi*; *Orchis albanica x O.coriophora*). Në Karavasta gjenden: Hidrokotili i rëndomtë (*Hydrocotyle vulgaris*), Fieri mashkulli (*Dryopteris filix-mas*) dhe Fieri i krojeve (*Adiantum capilus-veneris*), etj.

Pyjet halorë mesdhetare kanë një areal të kufizuar dhe takohen ndërmjet grykës së lumit të Shkumbinit e të Semanit. Kodrat e Divjakës përfaqësohen nga pyje dushku të degraduar e të trajtuar si cungishte. Pylli natyror halor mesdhetar, me pishë të egër e të butë është i vetmi i këtij lloji në vendin tonë në gjendje natyrore. Në zonën e parkut takohet një komunitet i rëndësishëm i shpendëve ujore folenizues, kryesisht të rendit të pulorëve, qukapikëve, pëllumbave, harabelëve, grabitqarëve të ditës e të natës. Janë të pranishëm 89 lloje të ndryshme që i përkasin grupeve të molusqeve, insekteve, amfibëve, zvaranikëve, shpendëve dhe gjitarëve, etj. 42 lloje i përkasin kategorive shumë të rrezikuara, duke përfshirë të rrezikuara në mënyrë kritike, të rrezikuara dhe të pambrojtura. Laguna e Karavastasë shënon të vetmen pikë folenizimi bregdetar të Pelikanit kaçurrel (*Pelecanus crispus*), lloj i rrezikuar në rang botëror. Llojet kryesore të peshqëve janë: Ngjala, Koce, Levreku, Burdullaku etj. Në zonën e parkut mbarështrohet Buallica (*Bubalus bubalis*), e cila është lloj i mbrojtur në Shqipëri.

Parku konsiderohet si zonë më rëndësi për shpendët dhe një nga zonat potenciale me status të veçantë ruajtjeje. Zona e parkut është vlerësuar edhe si zonë e rrjetit Emerald, sipas Konventës së Bernës, “Për Konservimin e jetës së egër dhe habitateve natyrore të Evropës” apo dhe zonë Ramsar.

Parku përshkohet nga duna ranore bregdetare si pranë dhe në brëndësi. Dunat e brezit ranor përgjithësisht janë të zhveshura nga bimësia, kryesisht ato që ndodhen më pranë vijës bregdetare, ndërsa dunat që u afrohen formacioneve pyjore mbulohen me llojet bimore. Laguna e Karavastasë është më e madhja dhe më e rëndësishmja e bregdetit Adriatik, së bashku me godullat e tjera, të krijuara në këtë zonë. Laguna rrethohet dhe nga disa diga artificiale, të cilat e ndajnë lagunën nga fushat e bonifikuara. Ekzistojnë dhe dy kanale të mëdhenj që ndajnë tokat bujqësore në brëndësi të zonës së Karavastasë, duke anash kaluar lagunën. Laguna e Karavastasë komunikon me detin nëpërmjet tre kanaleve.

Në kulturat bujqësore që kultivohen dhe prodhohen përfshihen: drithërat, patatet, drurët frutorë, ullirit, vreshtat si dhe produktet e blegtorale, etj, të cilat plotësojnë nevojat e konsumit vendor si dhe sigurojnë një pjesë të konsiderueshme furnizimi në nivel kombëtar. Peshkimi është një veprimtari e rëndësishme dhe një burim i rëndësishëm të ardhurash për komunitetin.

Parku dhe zona rreth tij ka vlera historike, kulturore, arkeologjike me potenciale të mëdha për zhvillimin social-ekonomik dhe të ekoturizmit.

PK "Divjakë-Karavasta" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Fier. Për këtë RNM është hartuar plani i menaxhimit, i cili është miratuar me urdhrin e ministrit të Mjedisit nr. 782, datë 30.12.2015.

2. Parku Kombëtar "Shebenik-Jabllanicë"

Vendndodhja: Qarku i Elbasanit dhe i Dibrës.

Sipërfaqja totale: 33,927.7 ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 640, datë 21.05.2008. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë e Brezit të Gjelbër Evropian.

Parku Kombëtar i Shebenik-Jabllanicës ndodhet në "Brezin e Gjelbërt" të Evropës dhe është pjesë e një zone të gjerë dhe komplekse gjeografike përhapur përgjatë zonës kufitare mes Shqipërisë dhe RFY të Maqedonisë. Malet e Shebenik-Jabllanicës janë një zonë me bukuri të rrallë natyrore, ku gjenden disa nga peizazhet malore më madhështore dhe befasues në tërë Ballkanin. Në anën shqiptare, ngrihen mbi luginën e lumit Shkumbin nga rreth 300 m mbi nivelin e detit deri në 2000 m, me lumenj e përrenj të shumtë që zbresin në kodrat dhe luginat e fushave më vazhdim. Maja e Rreshpë-Shebenikut është 2262 m mbi nivelin e detit. Klima është mesdhetaromalore me ndikime kontinentale. Temperatura mesatare varion nga 7-10°C dhe reshjet mesatare vjetore variojnë nga 1300 deri 1800 mm.

Zonë ndërkufitare, me vlera të larta biodiversiteti. Paraqitet si një territor mjaft i gjërë me një biodiversitet të lartë ku dominojnë pyjet plotësisht të virgjër të ahut. Shkalla e lartë e biodiversitetit llojor e habitat, vlerat unike si sipërfaqe e virgjër, ekzistenca e llojeve të rralla të *Pinus sylvestris* e meshtekna që vënë këtë territor në një pozicion superior si rajon me vlera specifike mbrojtëse. Takohen dhe drurë të tjerë si pisha, bredhi i bardhë, rrobulli, lloje të ndryshme të dushkut, lloje me prezencë më të rrallë si plepi, shelgu, panja etj; Bimë endemike e subendemike si manushaqja e dukagjinit, genista endemike etj. Takohen liqene akullnajore, livadhe subalpine e alpine.

PK është një bërthamë dhe biokorridor i rëndësishëm i gjitarëve të mëdhenj të mbrojtur nga Konventat, duke fituar kështu vlera dhe rëndësi rajonale/ballkanike. Llojet kryesore më të kërcënuar në Shqipëri si rreqebulli i Ballkanit, habitat i ariut të murrme, ujkut, dhisë së egër, derrat të egër, lundërzës etj. Ujërat e freskëta të lumenjve të parkut janë habitat i troftës së kuqërremtë.

Mbrojtja afatgjatë e biodiversitetit të pasur dhe përdorimi e qëndrueshëm i burimeve natyrore janë sfidat kryesore që lidhen me menaxhimin e Parkut. Kërcënimet kryesore ndaj ekosistemit të Shebenik-Jabllanicës janë kullotjet, rreziku i zjarreve, gjuetia e paligjshme, mbishfrytëzimi i pyjeve për dru zjarri, erozioni i tokës, ndotja e ujit, ndërtimet e paligjshme dhe asgjësimi jo i kontrolluar i mbetjeve të ngurta. Një nga problemet kryesore mbetet ndërtimi hidrocentraleve të cila rrezikojnë seriozisht ekzistencën e këtij parku po ashtu edhe galeritë dhe shfrytëzimet e sipërfaqeve për nxjerrje dhe grumbullim të mineraleve.

Turizmi akoma është në fazat e para të zhvillimit. Vizitorët janë të pakët dhe të vetëorganizuar Kohët e fundit pas riorganizimit të AdRZM dhe ndërtimit të qendrës së vizitorëve, numri i tyre po vjen në rritje. Zona e parkut, përveç vlerave turistike ka edhe pasuri kulturore e tradita të hershme. Përmendin psh, Fshatin Llangë me shtëpi karakteristike me mure guri, trekatëshe, shumëvjeçare; Shpella Eremite e Koshorishtit, ndërtuar në një shpellë në shek. XI; si dhe mjaft monumente natyre si Liqenet akullnajore Shebenik, liqenin e Fushë Studnës, Vlaskën, Fushën e Dorëzit, Bredhin e Fushë Kuqes, Mështeknën, Rrapin e Taksimit, Shkallën e Skënderbeut, Gurrën e Ariut etj. Në këtë zonë Komuniteti organizon mjaft aktivitete social-kulturore tradicionale, si festat që festohen gati në çdo fshat dhe kanë secili të veçantat e veta, por nga pikëpamja e pjesëmarrjes janë shumë të vlefshme, sepse marrin pjesë shume anëtare të komunitetit, të ftuar, po dhe të huaj. Gjithashtu ka filluar të organizohen eskursione, guida e deri tek pushimet 3 ditore apo javore, ku vihet re ndërtime të reja të stilit alpin që dalëngadalë po zhvillojnë turizmin malorë familjare dhe biznesi po tregon interes, duke përmirësuar shërbimet dhe duke shtuar aktivitete të tjera të nevojshme.

Edhe njësitë vendore në hapsirën e këtij parku janë të mirëinformuar për rëndësinë e këtij parku në kuadër të zhvillimit të turizmit, dhe kanë afruar të gjithë ndihmën dhe eksperiencën e tyre për projekte të ndryshme në lidhje me parkun.

PK "Shebenik-Jabllanicë" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Elbasan. Për këtë PK është hartuar plani i menaxhimit, i cili është nuk miratuar nga ministri i Mjedisit.

3. Rezervati Natyror i Menaxhuar "Liqeni i Shkodrës"

Vendndodhja: Qarku i Shkodrës.

Sipërfaqja totale: 26,535.0 ha

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar, Kategoria IV, IUCN; miratuar me VKM nr. 684, datë 02.11.2005. Gjithashtu është pjesë e zonave Ramsar, me VKM nr. 683, datë 02.11.2005, sipërfaqe 49562.0 ha, së bashku me Lumi i Bunës-Velipojë. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

Liqeni i Shkodrës, liqeni më i madh në Gadishullin e Ballkanit, ndodhet në kufi midis Malit të Zi dhe Shqipërisë, në pjesën Jugore të Alpeve Dinarike. Sipërfaqja drenazhuese liqenore është rreth 5,500 km² (4,470 km² në Mal të Zi dhe 1,030 km² në Shqipëri), dhe derdhet në jug-lindje në Adriatik përmes lumit Buna.

Përbërja gjeologjike e krejt pellgut është prej gëlqerorëve, të ndërthurura me dolomite të Eocenit dhe Kretës së Sipërme, depozitave paleogjenike të argjilës, shtufit, konglomeratëve dhe flishit. Vetë Liqeni është i përbërë nga sedimente lakustrine të grykëderdhjeve dhe deltave; ka një lartësi mesatare prej 5 m mbi nivelin e detit, thellësi maksimale prej 8.3 m.

Liçeni i Shkodrës është i njohur për shumëllojshmërinë në habitate bimore me shoqërimet e shumta bimore. Meqënëse sistemi i habitateve varion jo vetëm në hapësirë, por edhe në kohë, në varësi të faktorëve biotik, abiotik dhe stinëve, numri real i habitateve është më i lartë. Ka tre sisteme habitatesh kryesore: Sistemi i *habitatit lakustrin*, Sistemi i *habitatit palustrin dhe Sistemi fluvial*. Flora e Liçenit të Shkodrës është e përbërë nga 236 lloje. Shoqërimet e bimëve të Liçenit të Shkodrës ndahen në tre grupe: nënujore (Potamion), plluskuese (Nympheion) dhe emergjente (Phragmitetalia). *Zonimi vertikal i bimësisë në pellgun ujëmbledhës të Liçenit përmblledh:* Zona Makie-Shëbljak, Zona e Dushkut, Zona e Ahut dhe Kullotat alpine.

Në Liçenin e Shkodrës gjenden 63 lloje molusqesh. Insektet përbëjnë një grup shumë të rëndësishëm, gjithashtu takohen 56 lloje peshqish, 10 lloje amfibësh, 28 lloje zvarranikësh, 282 lloje shpendësh dhe 57 lloje gjitarësh.

Në pellgun ujëmbledhës të Liçenit të Shkodrës jetojnë rreth 330.000 banorë. Praktikant kryesore të përdorimit dhe interesi i banorëve lokal janë: Peshkimi, Bujqësia, Blegtoia, Kullotja, grumbullimi i bimëve mjekesore, Uji, Turizmi, dhe përdorimi i territorit, kryesisht për ndërtimet. Pasuria e vlerave natyrore dhe kulturore, pozita gjeografike dhe klima e butë ofrojnë kushte shumë të volitshme për zhvillimin e turizmit në Liçenin e Shkodrës.

Liçeni i ka të gjitha parakushtet për organizimin e aktiviteteve dhe të ekskursioneve nga qendrat turistike në bregdet deri në zonat malore. Peizazhi i Liçenit përbëhet nga tre elementë shumë të ndryshëm: ultësira moçalore e brigjeve veriore me vegjetacion të pasur ujor, me një diversitet të pasur të kafshëve, duke përfshirë edhe shumë lloje të shpendëve ujorë dhe të peizazhit natyror e kulturor, pra vlera të larta rekreative, estetike dhe historike-shpirtërore, të cilat duhen shfrytëzuar përmes ekoturizmit edhe për zhvillimin e turizmit kulturor.

RNM "Liçeni i Shkodrës" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Shkodrës. Për këtë RNM është hartuar plani i menaxhimit, i cili është miratuar me urdhrin e ministrit të Mjedisit nr. 815, datë 21.11.2012.

4. Peizazhi i Mbrojtur "Lumi i Bunës-Velipojë"

Vendndodhja: Qarku i Shkodrës

Sipërfaqja totale: 23,027.0 ha

Statusi: Peizazhi i Mbrojtur, Kategoria V, IUCN; miratuar me VKM nr. 864, datë 02.11.2005. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

PM "Lumi Bunës-Velipojë" përbën nga një nga zonat më të rëndësishme të ligatinave të vendit. Është i vendosur pranë Detit Adriatik, përgjate dhe rreth deltës së lumit

Buna, lumit Drin dhe nga tokat bujqesore, PM mbështet një larmi të madhe të komuniteteve të ligatinave. Së bashku me depozitat e fundit të dunave bregdetare dhe kreshtat e ulëta karstike në brendësi, peizazhi përfshin një shumëllojshmëri të gjerë të llojeve gjeologjike, peizazheve, habitateve dhe specieve bimore dhe shtazore.

Popullsia e përgjithshme (2011) ishte 68.128 banorë. Jetesa lokale, mbështete në formën e prodhimit të bimëve dhe të bagëtive, peshkimit dhe turizmit, por edhe nga përdorimi i resurseve natyrore. Zona e mbrojtur përfshin tre njësi kryesore toke: - Rrafshi alluvial terrenet e depozituara nga Lumi Buna, kënetat, laguna, dhe pyjet aluviale); - Një sërë kodrash të ulëta karbonatike; dhe - Një sistem bregdetar dune holocenik (i përbërë nga rërë të depozituara nga lumi Buna, përgjatë bregdetit).

Klima është Mesdhe, e karakterizuar nga verë të nxehtë të thatë dhe dimra të butë-lagësht. Bimësia e PM paraqet një shumëllojshmëri të lartë të komuniteteve bimore. Kjo shumëllojshmëri nuk lidhet me pasurinë e florës, e cila nuk është e jashtëzakonshme për një zonë të Mesdheut, por për një mozaik kompleks të habitateve që lidhen me dallimet delikate në gjeologjinë. Rreth 60% e sipërfaqes është konvertuar në vendbanime dhe përdorime bujqesore, pemishte, vreshta, kullota, etj.

Bimësia natyrore është e kufizuar kryesisht në pjesën e mbetur prej 40% të zonës. Janë identifikuar gjithsej 10 specie bimore të interesit të veçantë të ruajtjes. PM mbështet një larmi të gjerë të llojeve të kafshëve dhe është veçanërisht e pasur me specie ujore. Fauna përfshin një numër të madh të llojeve që janë të shqetësimit global, rajonal ose kombëtar të ruajtjes. Llojet më të zakonshme të gjitarëve përfshijnë 22 lloje. Gjithashtu, PM mbështet një komunitet të pasur zogjsh, veçanërisht të ujërave. Janë regjistruar 238 llojeve të shpendëve. Janë të pranishëm 19 llojeve të zvarranikëve dhe 11 llojeve të amfibëve si dhe 143 llojeve të peshqeve të ujërave të ëmbla (Liqeni i Shkodrës, Lumi Buna, Buna Deti dhe Laguna Viluni).

Aktivitetet kryesore të jetesës në PM janë prodhimi i bujqësor dhe i blegtorisë. Turizmi është gjithashtu i rëndësishëm për ekonominë lokale dhe, në një masë më të vogël, peshkimi.

Peizazhi i Mbrojtur "Lumi i Bunës-Velipojë" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Shkodrës. Për këtë peizazh të mbrojtur është hartuar plani i menaxhimit (IUCN-Cooperazione allo Sviluppo Italiana), por ende nuk është miratuar nga ministri i Mjedisit.

5. Parku Kombëtar “Mali i Dajtit”

Vendndodhja: Qarku i Tiranës dhe i Durrësit.

Sipërfaqja totale: 29,216.9 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 402, datë 21.06.2006. Zonë e rrjetit EMERALD.

PK "Mali i Dajtit" me zgjerimet e tij është i vendosur në vargmalin Krujë-Dajt. Pozicioni gjeografik dhe relievi është një prej elementëve natyrorë më të rëndësishëm të parkut, i cili është i lidhur me kompleksitetin morfologjik dhe morfogjenetik të tij. Përmban shkëmbinj të rrezikshëm, të cilat janë shumtë dhe prekshëm ndaj erozionit, veçanërisht në terrenet e pjerrëta. Në park përfshihen formacione të ndryshme gjeologjike si liqeni i Bovillës. Relievi shtrihet në zonë me karakter peizazhi i cilësishëm, me shumë fragmente të përkaktshëm të dendësive të lartë të lumenjve, përrenjve dhe burimeve. Është e pasur me burime ujore, Lumi i Erzenit, Tiranës dhe Tërkuza, së bashku me ngapjesa lindore të Parkut.

Në territorin e plotë të Parkut Kombëtar të Dajtit, janë identifikuar në total 655 lloje bimesh në zorrë, rreth 20% të florës në Shqipëri. Bimësia e këtyre tokave është tipike e pyjeve termofile gjethërenëse (të dushqeve) ku më të përhapur janë: Shparthi, Qarri Shkozat, Frashëri, Gështenja, etj. Në këtë park shprehen mjaft mirë zonat fitogjeografike: makja mesdhetare, dushkajat, ahishtet dhe kullotat subalpine e alpine. Takohen dhe drurë të rrallë e të mbrojtur të gështenjes dhe arrës.

Parku Kombëtar Mali i Dajtit karakterizohet nga një numër i konsiderueshëm llojesh në rrezik zhdukje të përhershme. Kështu, 32 gjitarë, 116 shpendë, 16 zvarranikë dhe 9 amfibë i përkasin llojeve repte të sistemit të mbrojtura, ndërsa 7 gjitarë të tjerë, 19 lloje shpendësh, 3 zvarranikë dhe 1 amfibë i përkasin llojeve të mbrojtura (përkohësisht). Gjitarët përfaqësohen me 44 lloje, shpendet rreth 143 lloje, 10 llojeve amfibësh dhe 19 lloje zvarranikësh.

Zona e parkut ka një nivel të lartë të traditave dhe praktikave kulturore që ndikohen nga pozicioni rural malor. Vlerat tradicionale shihen edhe në arkitekturë dhe mënyrë të ndërtimit që japin një këndvështrim të statusit ekonomik të banorëve. Veç pamjeve të rrethshme të shumë llojshme në park gjenden disa pika panoramike të bukura. Vlerave të saj shkencore dhe didaktike u shtohen dhe ato peizazhore, shlodhëse, argëtuese dhe historike, kulturore e tradicionale, që përbëjnë dhe potenciale për zhvillimin e ekoturizmit.

PK "Mali i Dajtit" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Tiranës. Për këtë park është hartuar plani i menaxhimit, i cili është miratuar me urdhrin e ministrit të Mjedisit nr. 144, datë 24.10.2005.

6. Peizazhi i Mbrojtur "Mali me Gropa-Bizë-Martanesh"

Vendndodhja: Qarku i Tiranës dhe Dibrës.

Sipërfaqja totale: 25,266.4 ha

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria V, IUCN; miratuar me VKM nr. 49, datë 31.01.2007. Zonë e rrjetit EMERALD.

Peizazhi i mbrojtur "Mali me Gropa-Bizë-Martanesh" ofron një mbulesë vegjetative dhe habitate të ndryshme. Lloji i habitatit është faktori kryesor që lidhet me ciklin e

jetës, përdorimin e tokës dhe të ardhurat ekonomike lokale. Peizazhi përfshin pyjet, shkurre dhe shoqatat e vegjetacionit barishtor, zonat bujqësore dhe hapësira me ose pa habitate vegjetative të vegjël. Pyjet e ahut shpesh formojnë qëndrime të pastra, por në disa raste mund të përzihet me bredh. Livadhe të zonës së ahut dhe alpine, pyje ahu që vënde-vënde përzihen me pishë dhe bredh, formacione (gropa) karstike të përhapura, peizazhe të mrekullueshme.

Fauna është e pasur dhe e larmishme. Mes jovertebrorëve grupi më i bollshëm janë insektet. Studimet kanë treguar se peizazhi i mbrojtur paraqet një vend të rëndësishëm si në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar, në lidhje me llojet gjitarë, zogjtë, zvarranikët dhe amfibët. Janë raportuar 29 lloje të gjitarëve, 134 lloje të shpendëve, 17 lloje të zvarranikëve dhe 10 lloje të amfibëve. Takohen Ariu, Ujku, Rrëqebulli, Macja e egër, Kaprolli etj.. Zona funksionon si bërthamë dhe biokorridor i rëndësishëm për një numër llojesh me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare, në mënyrë të veçantë për ariun, ujkun dhe kaprollin.

Përdorimi tradicional i burimeve mjedisore ofron mundësinë e rritjes së të ardhurave për popullatën lokale. Bujqësia dhe aktivitetet bujqësore janë të përhapura mirë në fshatra dhe sigurojnë popullsinë lokale një burim të ardhurash.

Zona e Peizazhit të Mbrojtur konsiderohet si vend i një potenciali të madh turistik në Shqipëri. Ekoturizmi dhe turizmi kulturor janë faktorë të rëndësishëm të zhvillimit të mundshëm të qëndrueshëm dhe rritjes së mëtejshme të nivelit ekonomik për komunitetet lokale brenda zonës së mbrojtur. Zona ka disa objekte kulturore dhe historike, të cilat së bashku me objekte fetare krijojnë një peizazh interesant dhe tërheqës. Ura e Vashës, shpella e Valit, monumentet e natyres dhe vlera kulturore dhe historike mund të favorizojë krijimin e qendrave turistike duke respektuar vlerat natyrore të zonës.

PM "Mali me Gropa-Bizë-Martanesh" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Tiranës dhe i Dibrës. Për këtë park është hartuar dhe plani i menaxhimit, i cili është miratuar me urdhrin e ministrit të Mjedisit nr.2028, datë 31.12.2014.

7. Parku Kombëtar “Lugina e Valbonës”

Vendndodhja: Qarku i Kukësit

Sipërfaqja totale: 8,000.0 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë e brezit të gjelbër të Evropës.

Konsiderohet mrekullia Shqiptare e Alpeve të Veriut. Park ndërkufitar me vlerat më të larta të biodiversitetit. Ndodhet rreth 25 km në veri perëndim të qytetit të Bajram Currit. Parku përfshin 11 fshatra, të cilët janë si mëposhtë: Ceremi, Ceremi (Gocaj),

Dragobia, Dragobia(Hajderaj),Dragobia(KikajMaskollata),Kocanaj(Këlsyrë),Rragami, Shoshani (Graci), Valbona,Valbona (CukaeDunishës) dheValbona (Kukaj).

Parku Kombëtar

mbulohet kryesisht nga pyjet e përzier me kullota natyrore dhe malet e larta. Habitatet më të përhapura të parkut janë pyjet. Ato janë vendosur përgjatë luginës dhe ofrojnë një peizazh të pasur dhe një kombinim të veçantë të ekosistemeve. Kullotat dhe livadhet janë gjithashtu të kudo pranishme. Toka bujqësore është relativisht e kufizuar dhe ndodhet kryesisht afër fshatrave të banuaratë luginës. Pjesatjetër e Parkut Kombëtar të Valbonës përbëhet nga zonashkëmbore, ecila rrethon pyjet. Kjo pjesë është e mbuluar me shkurrë dhe grupe barishte të bimësisë. Hapësirat e lira me pak ose më shumë bimësi janë gjithashtu të shumta.

Në zonën e parkut, klima karakterizohet në përgjithësi me dimër të ftohtë dhe verë të freskët. Përbëhet nga formacione gjeologjike shkëmbore si karbonate, magmatike dhe formacione poroze. Lujina është e pasur me burime ujore të lumit të Valbonës, përrenj dhe liqenet natyrore. Lumi Valbona është lumi më i gjatë dhe më i madh në këtë zonë. Lumi Valbona është një gadegë kryesore të lumit Drin. Në lumine Valbonës derdhen dy degë kryesore: Lumi i Gashidhe i Tropojës. Të gjitha burimet e ujit kanë cilësitë e një ujë të mirë. Ujërat sipërfaqësore përdoren si burim furnizimi me ujë të pijshëm për komunitetet lokale dhe rajonale, si dhe për ujë. Poashtu, në zonën Dragobidhe Ceremjanë ngritur dy hidrocentrale që shfrytëzojnë ujë lumit.

Bujqësia dhe blegtoria janë mundësitë kryesore për punësim në këtë park për banorët. Bujqësia vërehet kryesisht në formën e fermave të vogla, kryesisht në bujqësinë alpine mbi baza familjare, përkatësisht kullota verore. Po kështu edhe grumbullimi i prodhimeve të dyta të pyllit dhe bimët mjekësore.

Parku Kombëtar i Luginës së Valbonës është një vend tërheqës merendësi turistike. Është destinacion i më popullor sipër banorët vendas dhe për të huajt që vizitojnë Alpet. Natyra e këtij parku është melarmitë plotë të përshtatshme për turizëm, peshkim, çlodhje, zbavitje dhe alpinizëm malor, si dhe për sporte dimërore. Më i pritja tradicionale është e veçantë në këtë zonë. Aspektet kulturore tërheqëse të luginës përfshijnë kryesisht veshjet tradicionale, kishat, shtëpitë karakteristike dhe mënyrën e jetesës. Popullsia lokale është e përmikpritëse.

Ky park si rezultat i relievit të larmishëm, pozitës gjeografike, faktorëve gjeologjikë, formacioneve të tokës, rrjetit hidrologjik dhe kushteve klimatike, shfaq një larmitë madhësie habitateve natyrore me vlerat e larta biodiversiteti. Takohen pyje të Ahut, Pishës, Rrobullit, Bredhit, livadhe alpine (bjeshtë), pyje të Gështenjes në gjendje natyrore, etj. Park i pasur në endemizma e subendemizma. Parku është gjithashtu dhe një zonë e vetme e takimit të Hormoqit, i cili në luginën e Valbonës, përbën rastin unikal të

këtij lloji në pyjet e Shqipërisë, kombinuar edhe me peizazhin e bukur natyror të zonës për rreth.

Takohen gjitarë të mëdhenj e të mbrojtur si Ariu, Ujku, Rrëqebulli, kope me Dhitë e egëra, Kaprolli, etj, ndërsa nga shpendët veçojmë praninë e Gjelit dhe të Pulës së egër dhe Shqiponjës së, etj. Në ujrat e lumit të Valbonës takohet lloji globalisht i kërcënuar Lundërza. Lumi i Valbonës është i pasur me Troftën e mermertë.

Parku, veç vlerave të mëdha shkencore, didaktike, peizazhore etj, mbart potenciale të mëdha për zhvillimin e turizmit natyror e kulturor. Trashëgimiakulturorenëparkpërfshinpeizazhet,shtëpitëdhemonumentetkarakteristike, poashtuedhedialekte,veshjettradicionale,zakonetlokale,legjendat,traditatdhemënyrënej etesës; qëjanëshumëkarakteristikepërrajoninpër shkak tëmënyrës sëveçuartëjetesës së popullsisë vendase tëkëtyrezonave si veshjettradicionale, shtëpitëkarakteristike, mikepriotja, zakonet, dhemënyra ejetesës përbejnëkryesisht atraksionin kulturor nëpark.

Parku kombëtar "Lugina e Valbonës" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Kukësit. Për këtë park është hartuar plani i menaxhimit (SELEA), i cili nuk është miratuar nga ministri i Mjedisit.

8. Parku Natyror "Korab-Koritnik"

Vendndodhja: Qarku i Kukësit.

Sipërfaqja totale: 34,886.8 ha

Statusi: Park Natyror, Kategoria IV, IUCN; miratuar me VKM nr. 898, datë 21.12.2011.Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë e brezit të gjelbër të Evropës.

Ekosistemi natyror malor "Korab-Koritnik" është pjesë e rajonit Alpin, përfshirë në rajonet e Kukësit dhe të Dibrës. Parku natyror kufizohet me Kosovën dhe me Maqedoninë. Parku natyror karakterizohet në pjesën veriore nga peizazhi tipik alpine. Maja më e lartë e vargmave është Korabi (2764 m). Zonat malore shkëmbore mbulojnë një sipërfaqe të konsiderueshme të parkut natyror. Kjo është hapësira të hapura me mbulesë vegjetative të pak ose pak. Zonat urbane janë kryesisht të vendosura në jug-lindje të zonës afër kufijve të parkut natyror.

Përfaqësohet nga një sërë formacionesh gjeologjike, përbëhet nga male me lugina të thella. Territori është përshkuar nga një rrjet i dendur hidrografik i lumenjve dhe përrenjve që rrjedhin në lumin Drin. Rajoni Korab-Koritnik, si trashëgimi natyrore e vendit tonë, karakterizohet nga një biodiversitet i pasur, me larmi habitatesh dhe llojesh floristike e faunistike. Studimet dhe konsultimet e ndryshme kanë evidentuar në këtë ekosistem malor se një numër habitatesh dhe llojesh janë të rrezikuara dhe kanë nevojë urgjente për masa mbrojtëse dhe menaxhuese.

Habitati më i bollshëm brenda zonës është toka natyrore, toka dhe bimësi barishtore. Pyjet e vendosura kryesisht në pjesën veriore të parkut dhe pjesa lindore-jugore e

territorit zë një sipërfaqe të konsiderueshme. Kullotat alpine janë të pasura me lloje të rralla dhe endemike. Livadhet alpine dhe subalpine ofrojnë një gamë të gjerë specimesh, shumica e të cilave shfrytëzohen për vlerat e tyre kurative. Shpatet poshtë livadheve malore janë kryesisht të mbuluara me pyje gjetherënëse. Pyjet e ahu mbulojnë zona të mëdha. Shpatet poshtë livadheve malore janë kryesisht të mbuluara me pyje gjethegjerë, ndonjëherë të përzier me pishën e zezë, bredhin e bardhë, llojet e lisave etj.

Ekosistemi përbën një habitat të rëndësishëm për disa lloje të kërcënuar të faunës me rëndësi të përbashkët evropiane, të cilat kërkojnë ekosisteme të mëdha të pashqetësuar pyjore, përfshirë gjitarët e mëdhenj. Takohen thusjse të gjithë llojet e gjitarëve. Shumëllojshmëria e habitateve krijon një larmi dhe densitet të madh të llojeve të shpendëve në zonë, duke përfshirë llojet e banimit, migratorit, mbarështimit dhe dimërimit.

Është një ekosistem malor me vlera të veçanta natyrore e turistike me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare. Paizazhi i Korab-Kornikut ka potenciale dhe pasuri të fuqishme e të mjaftueshme për të tërhequr vizitorët e turistët, veçanërisht burimet e spikatura natyrore, të pyjeve, të peizazhit, të majave të maleve (ku përshihet maja më e lartë e vendit tonë, Korabi), kullotat alpine, bjeshkët, luginat, grykat e thella, liqenet dhe lumenjtë, për trekking malore dhe ski etj. Tërheqjet kulturore të rajonit të zonës përfshijnë kryesisht rrobat tradicionale, shtëpitë karakteristike dhe mënyrën e jetesës. Brenda tij zhvillohen një sërë aktiviteteve social-ekonomike që lidhen me bujqësinë, pyjet, kullotjen, bimët mjekësore, turizmin, etj, të cilat kanë nevojë të kontrollohen dhe të menaxhohen për të shmangur apo zbutur ndikimet negative në biodiversitetin dhe vlerat natyrore të këtij ekosistemi malor.

Parku natyror "Korab-Koritnik" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Kukësit. Për këtë park është hartuar plani i menaxhimit (SELEA), i cili është miratuar nga ministri i Mjedisit, nr. 2029, datë 31.12.2014.

9. Parku Kombëtar "Bredhi i Hotovës-Dangëlli"

Vendndodhja: Qarku i Gjirokastrës dhe i Korçës.

Sipërfaqja totale: 34,361.1 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 1631, datë 17.12.2008. Zonë e rrjetit EMERALD.

Parku është e vendosur në Jug-Lindjetë Shqipërisë, në afërsitë e qytetit të Përmetit, në Veri-Lindjetë lumit Vjosa. Brenda zonës së parkut janë dy luginat mëdha, e Lomnicës dhe e Lengaricës. Luginat e Lomnicës karakterizohet nga një kombinimi pyjevetëlisit dhe të bredhit si dhedy kanione të mrekullueshme të Kamenckës dhe Borockës. Luginat e Lengaricës është rreth 20 km e gjatë dhe kalon nëpër malësitë e Shqërisë dhe Dangëllisë. Luginat kalon nëpër zonat e përbërjetë ndryshme

strukturoredhelitologjike,dukebërënjëzonemediversitetmorfologjk.Nëshpatetekanonit Lengaricakanjënumërtëkonsiderueshem shpellash.

Klimaeparkutështëpjesëeklimëspara-maloremeshetare,e cila karakterizohetnga një verë fresketdhenjëdimërtëashpër. Përbërjagjeologjikeezonës ështëedominuar kryesishtngagëlqerorët,argjiladhe depozitatranore. Lumenjtëkryesorëjanë:LumiÇarshovës,në kufirinjugor,lumiLangarica,icilikalonë kanionineLangaricës dhe burimettermale të Benjës,lumi Lumica,në lindje,dukepërshkruarzonën qendroretëzonës sëmbrojtur, lumi i Vjosës,nëperendimtë parkut. Burimet e nxehta tëujitsulfurortëBenjes, janë tënjohurapër vlerat etyrekurative.

Parkukombëtar kavlerëtë lartë biodiversiteti.Habitatimeëibollshëm,brendatij, është habitat i pyjoripërbërëkryesishtngapyjethalorë dhegjethegjerë. Përfaqësonnjë shumëllojshmëritëgjerë tëekosistemeve, dukepërfshirënjë koleksiontërendësishëm tëbredhit të Maqedonisë, pyjetepërzieratë Shparthit, Qarrit,Panjës, etj. Parkutështëenjoyhur edhe përllaje endemike.

Parkukanjëniveltë lartëtë taksoneve të kafshëve dhe, përdisangallojet,ka meshumicë nënumër.Një shumëllojshmëri grupesh invertebroredhevertebrore janëhasur. Amfibët më të njohura janë bretkosa barkëverdhë dhe thithlopa. Reptilët përfaqësohen ngagjarprinjtë,Shigjetaegjatë, Bollalaramane, Bolla mekatër vija, Breshka ezakonshme, etj. Brenda parku është i pranishëm një varietet i gjerë i llojevetëshpendëve të lidhur me ekosistemet dhe habitate të ndryshme si Bufi,Hutabishtbardhë, Gjeraqinakëmbëshkurtër,Skifteri imes dheut,Shqiponjaemaleve, Kalii qyqes, etj. Llojet më të zakonshme të faunës përfshijnë:Ariun emurme,Ujkun,Dhelpren, Shqarthin, Derrin e egër, Lepurin e egër, Kaprollin, etj.

Në park kanjë traditë të gjatë të përdorimit të burimeve natyrore të zonës ngabanorët lokalë.Përdorimitradicionaliburimeve mjedisore ofronnjë mundësi për përmirësimin e vazhdueshëm të standardeve të njerezve vendas. Njerëzit që jetojnë brenda parkut përdorin gjerësisht këto burime. Bujqësia është një nga sektorët kryesorë të ekonomisë lokale duke siguruar të ardhura të nevojshme për njerëzit.Zona është enjoyhur edhe për prodhimin e produkteve të frytave, gjithashtu përmban një numërtë konsiderueshëm të bimëve mjekësore.

Parku falë tipareve të tij gjeografike,peizazhet e lulëzuaradhetrashëgimisë natyrore ekulturore, paraqet disa atraksione turistike,të cilat gjithashtu përfshijnë burimet termale të Benjës dhe kanionine Kamenckës e të Langericës.Ofertaturistikë përfshin këzhinë tradicionale,vlerat kurative dhe shëndetësore,shëtitjet dhe sportet e ujit.Ekoturizmi është një aktivitet,i cili kohët e fundit është rritur paksanë nivel lokal dhe rajonal.Shtëpitë tradicionale lokale dhe shtëpitë prijetje janë ndërtuar në

mënyrëtëqëndrueshmedukepërdorur materialelokaledhejepenmeqera. Trashëgimia kulturoreeparkut përfshinpeizazhet,ndërtesat, vendet,monumentetdhe objektet,sidhedialektet, zakonetlokale,legjendat,traditatdheartet. Vleratëmëdhahistorike,arkitektonike,kulturoredhenatyroretëzonëssigurojnëbazënthelbë sorepër tëtërhequr vizitorët.

Parku kombëtar "Bredhi i Hotovës-Dangëlli" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Gjirokastrës. Për këtë park është hartuar plani i menaxhimit, i cili është miratuar nga ministri i Mjedisit nr.2025, date 31.12.2014.

10. Monumenti i Natyrës "Bredhi i Sotirës"

Vendndodhja: Qarku i Gjirokastrës.

Sipërfaqja totale: 1,740.0 ha

Statusi: Monument Natyre, Kategoria III, IUCN; miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996.Zonë e rrjetit EMERALD.

Përfaqëson një nga zonat pyjore më të mbrojtura e më me vlerë në gjithë krahinën e Gjirokastrës.Vihet re që kjo zonë ka një florë e bimësi sa të pasur aq edhe interesante. E ndodhur në kufirin shtetëror me Greqinë, është një zonë relativisht e mbrojtur, ku dalloheshin shumë qartë të katër brezat fitoklimatike të vendit: nga makia deri tek kullotat (por jo alpine).

Lartësia mbi rafshin e detit arrinë 600-1000m. Përgjithësisht shkëmbi amnor është gëlqeror-flish-gëlqeror. Ka një kundërtimi ku dominon ai Përendimor.

Pozicioni në Jug të vendit dhe larg rrugës kombëtare e bën një vend mjaft të qetë, me biodiversitet të lartë nga pikpamja e habitateve dhe atë llojore.Prezanton vlera të konsiderueshme shkencore (Corine Biotopes për Shqipërinë) dhe eko-turistike.

Përsa i përket shoqërimeve bimore bien në sy ato me makie mesdhetare (*Orno-Quercetum ilicis*, *Quercetumcocciferae*.) gështenjë të butë (*Castanetum sativae*), mëllezër (*Ostryetum*) dhe bredh të Maqedonisë (*Abietetum borissi-regis*). Shoqërimi i Junglo-Plantanetum orientalis, i shoqëruar me prezencën e llojeve *Crataegus monogyna*, *Rubus ulmifolius*, *Sanguisorba minor* etj, është mjaft i mbrojtur. Shoqërim interesant dhe dominant mbetet *Abies borissii-regis* (*Huetio-Abietum*).

Bredhishtet janë më të ruajtura. Nuk është e njëjta situatë tek gështenjishtet (*Castanetum sativae*) për arsye shfrytëzimi, shumë e dëmtuar (prerje, djegje, kullotje). Flora është e bollshme, edhe përsa i përket specieve "pikante", që kanë vlera për biodiversitetin e që janë përfshirë edhe në Librin e Kuq (të rralla, të kërcënuara, mjekësore etj.) Të tilla përmendim çajin e malit, ramondën, gështenjën e kalit, blinin, sherebelën, rigonin, lulebasanin, melisën etj.

Pasuria hidrografike i rrit vlerat eko-turistike të rajonit. Konsiderohet si një perlë të natyrës shqiptare, qoftë nga pikpamja eko-turistike si dhe nga ajo shkencore, si pyll i virgjër ose pothuajse i virgjër.

Fshati Sotira gjendet në fund të një lugine të thellë dhe të gjatë në një zonë malore rrëzë një mali të mbuluar me një pyll bredhi. Fshati duket se u pasurua ndjeshëm gjatë gjysmës së parë të shekullit të 20, gjë që dallohet nga shtëpitë imponuese prej guri një apo dy katëshe.

Mungesa e infrastrukturës, përdorimi nga banorët vendas dhe të zonave përreth si një zonë pushuese me vlera kurative, si dhe përdorimi me kujdes nga banorët vendas i burimeve natyrore mund të jenë faktorët kryesorë të kësaj gjendje.

Data 6 gusht është disa e festës së Metamorfosis Sotira (transformimi shpëtimtar) që festohet çdo vit në fshatin Sotirë, në krahinën e Dropullit të Sipërm. Infrastruktura e përmirësuar po jep rezultate të prekshme për komunitetin ekësaj zone, duke nxitur zhvillimin e bujqësisë dhe blegtorisë dhe duke ofruar mundësi reale për një zhvillim social-ekonomik të qëndrueshëm.

Kisha e Manastirit të Shën Mërisë në Koshovicë, që është monument kulture, tashmë është bërë e aksesueshme jo vetëm për banorët e zonës, por edhe për vizitorët e shumtë vendas dhe të huaj. Rugës për në Kishën e Koshovicës, vizitorët mund të sodisin edhe pamjet e mrekullueshme të pyjeve të zonës dhe peizazhin e Bredhit të Sotirës.

Monumenti i Natyrës "Bredhi i Sotirës" menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Gjirokastrës. Për këtë monument natyre nuk është hartuar plani i menaxhimit.

11. Parku Kombëtar "Llogara" - kompleksi natyror i RNM "Karaburun"

Vendndodhja: Qarku i Vlorës.

Sipërfaqja totale: 1,010 ha + 20.2000.0 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966. + Rezervat Natyror i Menaxhuar, Rregullore MB nr. 1, datë 27.07.1977. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

Parku Kombëtar i Llogarasë dhe Rezervati i menaxhuar i Karaburunit, përfshijnë masivin pyjor të Llogarasë, vargun malor të Rrezës së Kanalit dhe Gadishullin e Karaburunit. Parku i Llogarasë është i vendosur në pjesën veriperëndimore të vargmalit të Çikë-Lungarës. Mali i Cikës (2045m) dhe Maja e Qorres (2018 m) janë dy pikat më të larta të cilat zbresin drejt Qafës së Llogarasë (1027m) dhe luginës së Dukatit. Nga pikëpamja gjeologjike, Llogaraja është formuar nga depozita karboni të eres se Mesozoikut dhe Paleogjenikut. Gjenden gjithashtu edhe depozita flishi në majë, sidomos në luginën e Dukatit.

Vargmali i Rrezës së Kanalit-Gadishulli i Karaburunit, mbulon një sipërfaqe prej 62 km². Shtrihet midis Gjirit të Vlorës dhe Detit Jon. Kanali i ngushtë quhet Mesokanali i cili e ndan nga Ishulli i Sazanit. Nga pikëpamja gjeologjike përbëhet nga gëlqerorë karbonike të Periudhës Kretac, ndërsa Gjiri i Shën Janit përbëhet nga

depozita teregjenike. Relievi përmban disa kodra. Lartësia mesatare mbi nivelin e detit është 800m me një numër majash. Profili bregdetar i gadishullit të Karaburunit karakterizohet nga një reliev i ashpër, i cili zbret vertikalisht në det, me kanione dhe shpella midis të cilave mund të kalojnë vetëm varkat. Lëvizjet tektonike të cilat ndryshojnë morfologjinë e shtratit të detit, përcaktojnë erozionin e krijimit të rrëpirave gjatë bregut të detit, guvat në formën e shpellave dhe kanioneve. Përgjatë gadishullit gjenden një numër gjiresh të vegjël si: Gjiri i Raguzës, Gjiri i Shën Janit, Gjiri i Bristanit, Gjiri i Dafinës, etj.

Rajoni hidro-gjeologjik i Llogara-Karaburunit karakterizohet nga male të larta gëlqerore me strukture poroze, të përshkueshëm lehtësisht nga ujërat që rrjedhin përmes kanaleve nëntokësore. Kjo shpjegon pse shumica e rrëkeve dhe përrenjve të zonës kanë shtrate sezonale. I vetmi përrua me ujra të rrjedhshme të përleshme është i Tragjasit, i cili e ka origjinën nga burimet karstike të Izvorit. Zona është e pasur në ujëra nëntokësore.

Flora e zonës Llogara-Karaburun është shumë e pasur rreth 1500 lloje bimësh të larta (42.4% të florës së përgjithshme të vendit). Studimet tregojnë për një florë të shumëllojshme, diversitet të larte habitatesh dhe shoqërime bimësh të një rëndësie të veçantë kombëtare, nga pikëpamja shkencore dhe ekonomike. Takohen dhe shumë lloje endemike dhe relike të Terciarit. Janë raportuar rreth 42 lloje gjitarësh, 105 lloje shpendësh, 10 lloje Amfibësh, 28 lloje Reptilësh, etj.

Kullotat, pyjet, bimët mjekësore dhe blegtoaria përbëjnë një nga burimet më kryesore të zonës, të cilat përdoren gjerësisht nga popullsia vendase për të siguruar jetën e përditshme. Zona përdoret gjithashtu për gjueti, turizëm, produkte druri ose jo druri si dhe mbledhje të bimëve mjekësore.

Peizazhi dhe zona ka qënë dhe është mjaft i njohur në gjithë vendin, sidomos në rajonin e Vlorës, si një destinacion mjaft tërheqës për argëtim dhe shlodhjeje. Po kështu prania e një numri monumentesh natyrore e kulturore. Zona ka një histori të gjatë dhe interesante. Qyteti i lashtë i Orikos (që daton në shekullin IV para krishtit), Kështjella e Gjon Boçarit (Tragjas), Kulla e Dervish Aliut (Dukat), Kisha e Marmiroit (Orikum), Shpella e Gramës (Karaburun), janë disa nga zonat e trashëgimisë kulturore. Zona fushore ruan një nivel të lartë traditash dhe praktikash kulturore, të cilat janë ndikuar nga pozicioni i saj rural dhe të qenurit pjesë e një rajoni mjaft të shquar etno-kulturor.

Këto zona të mbrojtura menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Vlorës. Aktualisht në PK “Llogara” është duke u ndërtuar dhe Qendra e Informacionit të Vizitorëve, pranë zyrave të administrates e parkut. Gjithashtu është hartuar plani i menaxhimit i miratuar me urdhër të ministrit të Mjedisit nr. 147, datë 14.10.2005.

12. Peizazhi i Mbrojtur “Vjosë-Nartë”

Vendndodhja: Qarku i Vlorës.

Sipërfaqja totale: 19.738.0 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria V, IUCN; miratuar me VKM nr. 680, datë 22.10.2004. Zonë e rrjetit EMERALD. Zonë IBA, urdhër i ministrit të Mjedisit nr. 283, datë 10.04.2013.

Zona e Peizazhit të Mbrojtur është një kompleks ligatinor që shtrihet në rajonin e Vlorës. Lartësia e kompleksit varion nga 0-246m mbi nivelin e detit. Pika më e lartë ndodhet midis fshatrave Hoshtimë dhe Llakatund. Përfshin 18 fshatra (Zvernec, Nartë, Panaja, Oshtimë, Kërkovë, Bestrovë, Aliban, Poro, Novoselë, Mifol, Cerkovinë, Skrofotinë, Fitore, Trevllazër, Akërnë, Bishan, Delisuf, Dëllinjë, të bashkisë Vlorë.

Disa prej mjediseve kryesore të Vjosë-Nartës janë ligatinat, tokat bujqësore, pyjet dhe zonat urbane. Mjediset ligatinore zënë 37% të sipërfaqes së përgjithshme. Pyjet përbëjnë habitatin e tretë dhe mbulojnë 6% të territorit. Pjesa qendrore e PM është laguna e Nartës, një lagunë e cekët prej 2900ha, rrethuar nga kodra, në pjesën jugore dhe lindore, tokë bujqësore, në veri dhe dy laguna të vogla, në veri-perëndim.

Ndodhet në Ultësirën Perëndimore të Shqipërisë dhe si e tillë karakterizohet nga fusha klimatike Qendrore Mesdhetare. Dimri është përgjithësisht i butë, me rreshje të shumta, ndërsa vera e nxehtë dhe e thatë. Rreshjet bien kryesisht në formën e shiut. Pjesa bregdetare Vlorë-Poro përbëhet nga rëra detare të Kuaternarit dhe zhavorre të Molasëve të Terciarit. Depozitimet kënetore të Kuaternarit me origjinë argjilore dhe ranore janë të vendosura në pjesën veriore të lagunës së Nartës. Aluvione të Kuaternarit apo më të vonta gjenden gjithashtu në Lumin Vjosë. Kompleksi është përgjithësisht i varfër në ujëra nëntokësore. Kompleksi ligatinor i Nartës është i famshëm për dunat e tij ranore bregdetare, disa prej të cilave arrijnë 6-8m. Dunat ranore dhe brezi ranor përgjatë vijës bregdetare janë të zhveshura nga bimësia. Pylli i pishës zë një sipërfaqe të konsiderueshme në zonën e Nartës. Shtrihet paralelisht me sistemin dunor. Ishulli i Zvernecit, i vendosur në pjesën jugore të lagunës, mbulohet nga pylli gjethegjellbër i Selvisë, dafinë dhe shkurreve mesdhetare.

Kompleksi Vjosë-Nartë është një zonë e mirënjohur për florën e veçantë dhe larmiëe e habitateve. Disa lloje janë shumë të rralla për Shqipërinë, të tjerët kanë vlera të rëndësishme shkencore, dhe një numër i lartë llojesh përdoren gjerësisht në ekonomi si bimë mjekësore, aromatike, industriale dhe dekorative. Zona Vjosë-Nartë mendohet të ketë të paktën 800 bimë enësore (25% e florës së Shqipërisë).

Kompleksi ligatinor Vjosë-Nartë është një hapësirë e rëndësishme për një numër të lartë kafshësh përfshirë, insekte, peshq, amfibë dhe reptilë, gjitarë dhe sidomos shpendë. Kompleksi ligatinor strehon të paktën 749 lloje rruazorësh dhe pararruazorësh. Narta është një zonë ligatinore e rëndësishme për disa lloje peshqish, rreth 102 lloje. Narta strehon 9 lloje amfibësh, 26 lloje reptilësh, 32 lloje gjitarësh

dhe 192 lloje shpendësh të vrojtura deri më sot. Vënd ushqimi për pelikanin kacurrel dhe ku takohen rregullisht edhe flamingot.

Zona e peizazhit të mbrojtur ka një larmi burimesh natyrore, të cilat përdoren për zhvillimin e disa aktiviteteve ekonomike si turizmi, pylltaria, peshkimi dhe gjuetia, prodhimi i kripës, etj. Blegtoaria është një aktivitet ekonomik që sjell mjaft të ardhura. Në zonë gërshetohen një larmi kushtesh të përshtatshme për zhvillimin e turizmit si klimë të shëndetshme dhe kushte sociale e ekonomike të favorshme. Zona e Zvernecit cilësohet për bukuritë bregdetare të ndërthurura me pasuritë e saj kulturore e tradicionale, që përbëjnë potenciale për zhvillimin e turizmit.

PM “Vjosë-Nartë” menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Vlorës. Për këtë zonë të mbrojtur është hartuar plani i menaxhimit i miratuar me urdhër të ministrit të Mjedisit nr. 143, date 24.10.2005.

13. Parku Natyror Rajonal “Liqeni i Ulzës”

Vendndodhja: Qarku i Dibrë.

Sipërfaqja totale: 4.206.0 ha.

Statusi: Park Natyror Rajonal, Kategoria IUCN IV; miratuar me VKQ nr. 16, datë 03.04.2013.

Ulëza, ashtu si dhe gjithë territori zonës nga Klosideri në Rrëshen, gjëndet në një zonë me relief poligen-kuaternar, kohë në të cilën u formua reliefi kodrinor dhe i kësaj zone.

Depozitimet gjeologjike me

kryesore janë ato të Triasikut të mesëm (T2) të pandarë që janë veçuar në zonat rreth liqenit të

Ulzës. Klima është mesatare kontinentale me verë të nxehtë dhe të thatë, dimër të ftohtë e të lagët. Reshjet kanë një shpërndarje të pabarabartë. Zona karakterizohet hidrografikisht nga denduria. Elementi kryesor hidrografik është lumi i Matit. Tipet kryesor të tokave janë ato të kafejtës, të cilat formohen mbishkëmbinjsedimentare. Kushtet natyrore favorizojnë zhvillimin e erozionit.

Ulëza ka një sipërfaqe urbane 2.2 km² dhe sipërfaqe administrative 200 km², e cila përbën 6.26 % të sipërfaqës së përgjithshme të rrethit Mat prej 728 km², ku banojnë 2026 banorë. Prania e dy liqeneve, të Ulzës dhe Shkopetit ka bërë që aty të krijohen habitate ujore krejtësisht të veçanta. Ka lloje të një rëndësie kombëtare e ndërkombëtare të florës dhe faunës ujore, të mjedisve të lagëta dhe asaj tokësore.

Ulëza shquhet për një larmi të madhe të llojeve të florës dhe faunës. Kjo, për shkak të kushteve të favorshme klimatike dhe tokësore, përmbytë gjithë përshtatshmitë të prezencës së dy liqeneve në territorin e kësaj komune, atij të Ulzës dhe të Shkopetit. Nën dryshim nga komunat tjera të rrethit Matpor dhe shumë komunave në mbarë vendin, këto liqene kanë shtuar habitatet ujore në zonë. Nga ana tjetër, pyjet e zonës janë aktualisht në rregullim sipër, pas demtimeve masive të

përiudhëssetranzicionit.Përshkaksendërthurtëgjithatkushtetetepërshtatshmepërnjëflorë e faunëtë pasur,Ulëzapërbënnjëndër zonatme biodiversitetë lartë në shkallë vendi.

Flora e zonës është e përerëndësishme dhe e armshme, si dhe me lloje të bimëve të rralla, shkurreve dhe drurëve. Takohen 22 llojesh bimësh, drurësh eshkurresh të rralla dhe 6 llojesh oqërimesh bimë që gjithashtu të rralla. Llojet kryesore të drurëve janë dushqet (shparth, qarr, bunge) me 75% të sipërfaqes dhe me përzierjet e gështenjes me dushqë me 9%, shkurret 8% etj. Ndërbimët mjekësore, më kryesoret përmendim; trumza, trendafil i egër, kulumbria, dëllinja, lisna, shqema, kërpudha të ndryshme etj.

Fauna përbënnjëpasuritë madhe biologjike të zonës, pasi ka një larmitë theksuar specimesh dhe habitatesh të ndryshme. Gjitarët kryesorë që gjenden në zonë e përreth janë: Ujku, Ariu, Derri egër, Kaprolli, Lepuri egër etj. Në liqen gjendet një faunë e pasur ujorë me të pakten 8 llojesh qish.

Përdorimet kryesore aktuale të zonës janë: Bujqësia, Blegtoaria, Pylltaria, Peshkimi, Turizmi dhe Hidrocentralet. Ulza është e kthyer në një destinacion të rëndësishëm turistik për vizitorët. Komuniteti ka treguar një vitenjë përkushtim dhe dëshirë edhe për të ruajtur objektet fetare dhe të kultit. Festohet Dita e Shën Markut dhe përkujtimi i shpalljes së PNR.

PNR menaxhohet dhe trajtohet nga Bashkia e Matit, nëpërmjet Njesisë Administrative Ulzë. Për PNR është hartuar plani i menaxhimit, nga INCA në kuadër të projektit "Mbrotja dhe menaxhimi i burimeve natyrore në bashkëpunim me autoritetet lokale dhe Organizatat e Shoqërisë Civile në Parkun Rajonal të Ulzës", financuar nga Programi i Granteve të Vogla të Komisionit për Demokraci të Ambasadës së Shteteve të Bashkuara të Amerikës në Tiranë, por ende nuk është miratuar nga ministri i Mjedisit.

14. Parku Kombëtar "Qafë Shtamë"

Vendndodhja: Qarku i Durrësit

Sipërfaqja totale: 2,000.0 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996.

Ndodhet, rreth 25 km nga Kruja, në drejtim të Lindjes, në rrugën Krujë-Qafshamë-Burrel, në Njësinë Administrative të Cudhinit. Përbëhet kryesisht nga pellgu ujëmbledhës i Lumit të Zezës. Bën pjesë në zonën malore qendrore. Toka është e murrme pyjore. Formacioni gjeologjik fliş alevrolite-ranoro-mergelor dhe gëlqeror-mergelor. Pjesa më e madhe e territorit përfshihet në zonën klimatike mesdhetare paramalore. Dimri karakterizohet i ftohtë dhe vera e freskët. Rreshjet vjetore arrijnë një lartësi 1000-1700 mm/vit.

Kushtet klimatike, tokësore dhe ekologjike favorizojnë zhvillimin e një bote bimore e shtazore tipike të zonave malore veriore. Shoqërimet bimore Pishë e zezë me Erica herbacea dhe me Euphorbia, konsiderohen karakteristike për shkëmbinjët ultrabazik, të vendeve të ndriçuara dhe të thata. Katet e bimësisë janë të diferencuar. Kati drusor përbëhet kryesisht nga llojet Pishë e zezë dhe Ah në lartësi, ndërsa në vendet më të ulta nga pyje lisi. Nënpylli dominohet nga shkurretat mesdhetare. Përfaqësohen nga shqopa dhe euforbia. Në territorin e parkut takohet shpesh edhe Boshtra, si bimë endemike e Shqipërisë. Në brendësi të grumbujve pyjor gjenden, në përhapje të konsiderueshme, dëllinja e kuqe. Bimësia barishtore përgjithësisht nuk është e larmishme. Përfaqësohet nga graminacet. Të shpeshta në PK janë edhe bimët e familjes së trëndafilave, luleshtrydhja, timusi, primula, thundërmushka si dhe mjaft bimë aromatike e mjekësore.

Bota shtazore përbëhet nga ujku, dhelpera, derri i egër dhe lepuri, ndërsa shpendët përfaqësohen nga disa lloje zogjesh këngëtar, rrëmbenjës të ditës, thëllëza e malit, mëllenja, shapka, cërloi etj. Nëpër territorin e parkut, në vende të caktuara, gjenden edhe disa lloje gjarprinjësh, hardhucash, breshka, flutura dhe insekte të ndryshëm.

Për këto vlerat e larta natyrore, të biodiversitetit e të peizazhit është shpallur park kombëtar. PK i Qafë Shtamës është zonë malore e preferuar nga publiku për vlerat e spikatura peizazhore, estetike, shlodhëse dhe kurative. Pra Qafshatama ka qenë dhe është dhe do të mbetet magazina e shëndetit për njeriun, një vend piktoresk e klimatik, me burime uji të kristaltë dhe të ftohtë, mjaft i frekuentuar për ekoturizmin e atë kurativ. Qafshatama është ballkoni nga ku mund të soditesh pejzazhe me bukuri përrallore të malësive të Krujës, Matit e Tiranës. Ndërsa Kroji i “Nënës Mbretëreshë” dhe Masivi i pishës së zezë të Qafshatamës bën pjesë në listën e monumenteve të natyrës shqiptare.

Natyra e Parkut të Qafshatamës është po aq e pasur sa historia e qytetit të Krujës, Mali i Skënderbeut, Kroji i Nënës Mbretëreshë dhe Shkëmbi i vajës janë krenaria e Krutaneve. Qafa shërben edhe si urë lidhëse midis zonës së Krujës dhe luginës së Matit.

PK “Qafë Shtamë” menaxhohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Durrësit. Për këtë zonë të mbrojtur po hartohet plani i menaxhimit i cili është në proces diskutimi.

15. Parku Kombëtar "Bredhi i Drenovës"

Vendndodhja: Qarku i Korçës.

Sipërfaqja totale: 1,380.0 ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966.

Parku kombëtar “Bredhi i Drenovës” ndodhet në rrugën kombëtare Korçë-Kolonjë, në Jug-Lindje të qytetit të Korçës, në një distancë rreth 6-8km nga degëzimi për në

fshatin Drenovë. Njihet nga banorët edhe si pylli i Bozdovecit. Pylli i dëndur me pisha, bredha të lartë, ahu etj, së bashku me një faunë të pasur, kanë qënë karakteristikat kryesore të kësaj zone që i dhanë edhe statusin e parkut kombëtar.

Parku përbëhet kryesisht nga bredhi i bardhë (ndonëse i dëmtuar rëndë), është ndër të rrallët bredhishte të thjeshta të vendit tonë. Vlerat e parkut kombëtar ia rrit edhe prania në të e një faune të pasur e të larmishme, kryesisht e lidhur me pyllin dhe mjedisin përreth.

Parku përshkohet nga 10 përrenjë me ujë gjatë gjithë vitit. Në brëndësi gjenden 17 burime uji. Park me rëndësi të veçantë për shkëmbimin e elementëve faunistike dhe floristike të vendit tonë me ato të Greqisë. Në park rriten rreth 56 lloj bimësh. Është bërthamë dhe biokorridor për rruazoret e mëdhenj, si ariu (*Ursus arctos*), ujku (*Canis lupus*), kaprolli (*Capreolus capreolus*), duke fituar kështu vlera dhe rëndësi rajonale Ballkanike. Larmi habitatesh: kullota natyrore subalpine dhe alpine, pyje të ahut (*Fagus sylvaticus*), pishës (*Pinus sp.*), bredhit (*Abies sp.*) dhe lajthisë (*Corrilus avellana*). Takohen mjaft bimë të rralla dhe subendemike. Zonë e peizazheve tërheqes me potenciale të mëdha për turizëm natyror e kulturor dhe zhvillim të qëndrueshëm.

Por ndryshe nga e shkuara sot gjithcka ka ndryshuar dhe parku është kthyer në një vend vetëm për abuzuesit dhe dëmtuesit e tij. Gjendja është tepër e rëndë për shkak prerjeve dhe të zjarreve. Dikur parku ka patur shumëllojshmëri kafshësh të egra, nga ariu i njohur i Bozdovecit, tek ujku, kaprolli, sokadhja, lepuri e derri i egër. Por, gjatë periudhës së tranzicionit të gjitha këto specie janë larguar.

Aktualisht Pylli i Bozdovecit, por edhe pse ka qenë ndër më të frekuentuarit, vazhdon të vuajë mungesën e një infrastrukture, e cila e bën atë shumë më pak të vizitueshëm. Si një zonë e veçantë pushimi deri para viteve 1990-të për bimësinë e pasur, e kafshët e egra, ujin e klimën, parku nuk i ruajti këto vlera të tij. Me krijimin e AKZM dhe të AdRZM, qarku Korçë, me masat e marra vërehet tashmë, falë mbrojtjes që po i bëhet, që sipërfaqja e parkut ka nisur të rigjenerohet.

Parku ka vlerë estetike, turistike, rekreative e shlodhëse. Vlerat atraktive të tij ia shtojnë edhe prezenca e shumë burimeve, të cilët kanë ujë të pijshëm gjatë gjithë vitit si i Shën Gjergjit. Plakës, Polices etj. Monument i rrallë i natyrës është Guri i Capit, në lartësinë 1573m, një shkëmb konglomerat. Po kështu edhe objektet kulturore, fetare, historike që ndodhen brenda parkut si: Kisha e Shën Pjetrit dhe Kisha e Shën Ilias.

Për këtë park nga Bashkia e Korçës, përveç projektit të rrugës, për të cilin pritet gjetja e financimeve, është hartuar edhe një studim urbanistik që nuk lejon mes të tjerash ndërtime, dhe që ka pjesë të tij përmirësimin e infrastrukturës të cilat do të ndihmojnë për ta përmirësuar gjendjen e këtij parku. Njëherazi parkut kombëtar i mungon dhe

plani i menaxhimit. PK "Bredhi i Drenovës" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Korçës.

16. Parku Kombëtar "Prespë"

Vendndodhja: Qarku i Korçës.

Sipërfaqja totale: 27,750.0 ha

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria II, IUCN; miratuar me VKM nr. 80, datë 18.02.1999. Gjithashtu është pjesë e zonave Ramsar, me VKM nr. 489, datë 13.06.2013, sipërfaqe 15,118.6 ha.

Parku ndodhet në jug lindje të Shqipërisë, në trekëndëshin kufitar me Greqinë dhe Maqedoninë. Parku Kombëtar i Prespës i përfshin të dy komponentët tokësore dhe ujore dhe kufijtë e tij korrespondojnë me pellgun ujëmbledhës të liqeneve të Prespës. Ekosistemi tokësor është e dominuar nga masivi gëlqeror i Malit të Thatë. Komponenti ujor përfshin të gjitha ujërat shqiptare në liqenet e Prespës së Madhe dhe Prespës së Vogël dhe ishullin e Maligradit. Territori i PK Prespë përfshin në pjesën tokësore tokat bujqësore, të dedikuara për prodhimin e drithërave, vreshtat dhe pemishtet, pyjet, kullotat e livadhet, qendrat e banuara, rrugët, sipërfaqet shkëmbore apo zonat e pafrutëshme, dhe të gjithë pjesën ujore shqiptare të të dy Liqeneve të Prespës. PK i Prespës u krijua si pjesë integrale e një përpjekje më të gjerë konservimi i liqeneve të Prespës dhe liqenit të Ohrit.

Parku në vetvete përfaqëson një "hot spot" të biodiversitetit. Studimet tregojnë se deri tani gjenden 1130 lloje bimë; rreth 60 specie të kërcënuara dhe të rrezikuara në shkallë kombëtare nga të cilat 11 kanë statusin e llojeve të kërcënuar apo të rrezikuar globalisht. Në total janë regjistruar 60 specie gjitarësh nga të cilat 34 janë listuar në shtojcat e Direktivës së BE-së për Habitatet. Në park folezizojnë 132 lloje shpendësh, dy prej tyre janë pothuajse të kërcënuara dhe 129 llojet e tjera kategorizohen si më pak të rrezikuara; janë regjistruar dhe përshkruar 23 lloje reptilësh dhe 11 lloje amfibësh. Në Liqenet e Prespës së Madhe dhe të Vogël të marra së bashku ka 23 lloje peshqish, nga të cilat 9 prej tyre janë endemike dhe 15 prej tyre konsiderohen si "të rrezikuara". Nga një rilevim i kryer së fundmi u hasën 32 lloje pilivesash; 42 lloje brumbujsh me antena të gjata, nga të cilët 4 prej tyre janë lloje të rinj për Faunën shqiptare etj. Intensiteti i shkeljes nga veprimtaria njerëzore megjithatë është reduktuar.

Liqenet e Prespës janë liqene tipike me tre zona të dallueshme të komuniteteve biologjike të lidhura me strukturën e tyre fizike (zona e bregut, ajo e ujit të ëmbël, dhe zona e bentosit). Zonat tokësore të PK të Prespës përbëhen nga habitate të ndryshme, ku më të rëndësishmet janë pyjet, shkurret, livadhet dhe kullotat, të cilat dallohen kryesisht nga formacionet barishtore dhe drunore. Livadhet alpine shtrihet mbi brezin e ahut, përgjatë kreshtave të Malit të Thatë, të cilat janë të thepisura dhe të ngushta në shpatet lindore dhe më të gjera dhe më të buta në ato perëndimore. Kushtet fiziko-

gjeografike, klima, tokat, karsti dhe mungesa e ujërave sipërfaqësore janë arsytet e një bimësie të pazhvilluar mirë. Kjo gjë i detyrohet edhe mbikullotjes dhe mungesës së marrjes së masave përkatëse përmirësuese. Shumica e zonave mbi lartësinë 1.650m janë të mbuluara nga livadhet malore sub-alpine.

Banorët e Prespës merren kryesisht me sektorin primar të prodhimit, me bujqësi, si burimi kryesor i të ardhurave të jetesës. Blegtoria dhe peshkim gjithashtu kontribuojnë në prodhimin e zonës, në shkallë të ndryshme në vartësi të vendit. Peshkimi është burimi më i rëndësishëm për të nxjerrë të ardhura shtesë nga shitja e peshkut jashtë territorit të parkut. Megjithatë vitet e fundit në rajon vijnë shumë vizitorë për të shijuar gatimet e freskëta në restorantet ekzistuese të parkut. Kjo do të thotë se peshku është një nga asetet më të rëndësishme ekonomike të rajonit. Në të njëjtën kohë peshqit janë një aset i rëndësishëm i biodiversitetit, pasi 9 specie janë lloje autoktone të liqeneve. Kushtet e përkeqësuar të ekosistemeve pyjore për rreth fshatrave janë rënduar nga fakti se keto zona pyjore shërbejnë si burim i druve të zjarrit për banorët. Praktikë tradicionale vazhdojnë të mbahen gjallë duke filluar nga metodat e peshkimit deri në festivalet lokale.

Përveç vlerave natyrore, rajoni liqenor i Prespës konsiderohet të ketë rëndësi të madhe kulturore dhe historike me potencial të lartë për zhvillimin e turizmit. Ky rajon ka qenë i banuar për disa mijëra vjet, që nga koha e neolitit. Vendet e shumta arkeologjike dëshmojnë se në kohët e lashta ky rajon ka qenë një pikë nevralgjike e Via Egnatia, rrugës së rëndësishme tregtare të Perandorisë Romake që lidhte Lindjen me Perëndimin e perandorisë. Gjetja e monumenteve bizantine dhe meta-bizantine pranë basenit të Prespës, është dëshmi e trashëgimisë së pasur kulturore dhe historike për të gjithë rajonin. Elementet më të spikatur janë ndoshta kishat eremite bizantine dhe natyrisht shtëpitë e ndërtuara me gurë, karakteristikë kjo e arkitekturës vendase.

PK "Prespa" menaxhohet dhe trajtohet nga AKZM, nëpërmjet AdRZM, qarku i Korçës. Për këtë PK është hartuar plani i menaxhimit, i cili është miratuar me urdhrin e ministrit të Mjedisit nr. 1792, datë 09.05.2014.

IDENTIFIKIMI I IMPAKTEVE NEGATIVE NË MENAXHIMIN E ZM

Krahas tendencës për rritjen e sipërfaqes së ZM, shqetësues mbetet mbrojtja si dhe mungojnë konceptet për menaxhim bashkëkohor të tyre dhe për konservimin evlerave të biodiversitetit dhe të natyrës që përfaqësojnë. Disa zona të mbrojtura, sidomos në parqet kombëtare, si rrjedhojë e ndërhyrjeve të mëdha, të pastuduara dhe në kundërshtim me statusin e tyre, nuk paraqesin asnjë elemente të një zone të mbrojtur ose janë dëmtuar në mënyrë thuajse irreversibël, duke qënë tashmë jashtë kontrollit të institucioneve përgjegjëse.

Identifikimi dhe vlerësimi i kërcënimeve për biodiversitetin dhe ruajtjen e zonës së mbrojtjes duhet të ndërmerret në bashkëpunim të ngushtë me grupet e interesit dhe me OJF-t e përzgjedhuar për secilën ZM të marrë në studim.

Vlerësimi i situatës aktuale duhet të jetë rezultat i takimeve dhe i investigimeve në terren të organizuara me përfaqësues komuniteteve, të bizneseve private, shkollat, OJF-ve mjedisore, administratat vendore dhe të AdRZM, etj. Nëpërmjet këtyre takimeve do të sigurohet një pamje të përgjithshme e problemeve ekzistuese dhe potenciale në zonën e mbrojtur, të cilat kanë ndikim në biodiversitetet, ekosistemet dhe zhvillimin vendor social-ekonomik.

Gjithashtu, në këto takime, nisur nga vlerësimi i faktorëve degradues dhe kërcënues për ZM dhe biodiversitetin, duhet bërë dhe një analizë vlerësimi dhe pasqyrimi i Pikave të Forta, Pikave të Dobëta, Mundësive dhe Kërcënimeve për zonën e mbrojtur. Analiza është e vlefshme për theksimin e potencialeve të zonës, identifikimit të çështjeve që duhet të përmirësohen ose shmangen në menaxhimin e ardhshëm; përcaktimin ekologjik dhe social-ekonomike të kërcënimeve dhe mundësitë e zhvillimit në të ardhmen, si dhe për të marrë një kuadër të prioritetëve kryesore në zonën e mbrojtur.

Zonat e mbrojtura dhe parqet kombëtare, sikurse dhe pasuri të tjera natyrore, vazhdojnë t'a pësojnë rëndë për shkak të mosqeverisjes si duhet, lakmive dhe përdorimit kaotik të tyre. Sfida më e madhe për ZM është ruajtja, zhvillimi i qëndrueshem dhe zbatimi i ligjëshmërisë, për të përmbushur objektivat dhe funksionet për të cilat janë krijuar dhe të jenë sa më të prekshme e të dëshiruara nga publiku dhe vizitorët.

Organizatat e Rrjetit të Mbrojtjes së Natyrës, së bashku me OJF-t e përzgjedhura, bazuar dhe në takimet me palët e interesuara, në vartësi edhe të ZM të caktuara, do të listojnë problematikat më kryesore që hasen në administrimin dhe menaxhimin e ZM, duke finalizuar listën dhe hartën përkatese të faktorëve dhe të kërcënimeve, në shkallë rajoni dhe vendi.

Në identifikimin e faktorëve të degradimit dhe humbjes apo coptimit të habitateve, për rrjedhojë të llojeve floristike e faunistike, të peizazhit dhe të mirëmenaxhimit të zonave të mbrojtura duhet të merren në konsideratë:

1. Faktorët dëmtues dhe kërcënues:

- Fargmentimi, dëmtimi, varfërimi dhe copëtimi i habitateve, i ekositemit dhe i peizazhit.
- Humbjet e biodiversitetit nga rënia e numrit të llojeve dhe kërcënimit të statusit mbrojtës, nga erozioni gjenetik apo dhe introduktimi i llojeve të huaja.
- Habitata dhe ekosisteme që shquhen për endemizëm apo vlera të larta dhe me interes

për komunitetin evropian.

- Habitata ose lloje në rrezik zhdukjeje të pakthyeshme.
- Marrja dhe nxjerrja prej habitateve e llojeve të rralla e të kërcënuara;
- Zvogëlimi i densitetit të mbulesës bimore për lloje të bimëve me interes mjekësor dhe ekonomik nga keqmenaxhimi dhe tejshfrytëzimi nga banorët dhe subjektet grumbullues.
- Zvogëllimi, dëmtimi apo tjetërsimi isipërfaqespyjore, prerjet abuzive dhe mbikullotje e pakontrolluar si dhe rreziku i përhapjes së zjarreve.
- Përndjekja e shpendëve dhe të kafshëve të egra, gjuetia, mbipeshkimi, peshkimi ilegal dhe përdorimi i mjeteve të ndaluara.
- Pakësimi dhe zhdukja e disa llojeve bimore e shtazore, me shumë interes ekonomik.
- Përmbytjet dhe erozioni i tokave bujqësore, bregdetare, i brigjeve të lumenjëve, kodrinor dhe malor.
- Ndryshimet e rregjimit ujor, ndërtimet e HEC, devijimi i rrjedhjeve natyrore të ujërave nëpërmjet tubacioneve, kanaleve, pritave, etj.
- Guroret, minierat dhe brigje të lumenjëve e përrenjëve tejshfrytëzuar për marrje inertesh, kryesisht zhavorr, duke shkaktuar denatyrim të tyre.
- Mungesa e parandalimit të veprimtarive të paligjshme; aktivitete të shfrenuara njerëzore dhe tejpopullim të zonave natyrore kanë çënuar shumë territore dhe lloje të marra në mbrojtje nga legjislacioni kombëtar dhe konventat ndërkombëtare.
- Urbanizimi, ndërtimi i banesave, fermave, plantacioneve, infrastruktura, etj të kësaj natyre që bëhen mbi peizazhet dhe zonat me vlera natyrore si dhe mbi botën e tyre të gjallë, nuk përfshijnë thjesht reduktimin e sipërfaqeve të disa formave të vegjetacionit dhe zgjerimin e disa të tjerave, por edhe fragmentizimin e vegjetacionit;
- Mbetjet e ngurta, hedhja e inerteve, shtimi i ndotjes nga mbetjet urbane shkarkimi i ujërave të pa trajtura duke shkatërruar ndotje të ekosistemeve tokësore dhe ujore.
- Shkarkimet e pa trajtuara kanë sjellë edhe rritjen e shkallës së eutrofikimit të ujërave.
- Menaxhimi joefektiv i aktiviteteve rekreative, mosmenaxhimi i vizitorëve dhe i mbeturinave të ngurta që ata prodhojnë.
- Mos respektimi si dhe sa duhet i ligjit dhe problemet e pronësisë dhe të kthimit e kompesimit të pronave.
- Ndryshimet klimatike.
- etj...

2. Sfidat e mirëmenaxhimit të zonave të mbrojtura:

- a. Forcimi i strukturave menaxhues dhe monitoruese, trajnimi dhe plotësimi me infrastrukturën e nevojshme të kryerjse së detyrave; me logjistikën e nevojshme për t'iu përgjigjur kërkesave dhe standarteve të kërkuara për menaxhimit të tyre.
- b. Njohja dhe zbatimi i legjislacionit për fushën e ruajtjes së natyrës.
- c. Përmirësimi dhe zbatimi i njëmenaxhimitëpërshtatshëm për rrjetin e zonave të mbrojtura, të biodiversitetit dhe të përdorimit të burimeve natyrore.

- d. Hartimi dhe zbatimi i planeve të menaxhimit për të gjitha zonat e mbrojtura.
- e. Mungesa e projekteve për rehabilitimin dhe përmirësimin e gjëndjes së zonave të mbrojtura.
- f. Identifikimi dhe ulja e nivelit të mbishfrytëzimit dhe përdorimit jo efektiv të burimeve natyrore, nëpërmjet mekanizmave ligjor dhe joligjor, teknik dhe financiar.
- g. Marrja e përgjegjësisë dhe zbatimi i detyrave për një mbrojtje dhe përdorim të qëndrueshem nga pikëpamja ekologjike, ekonomike dhe sociale, nga institucionet e tjera shtetërore dhe pushteti vendor, nëpërmjet njohjes së kompetencave dhe rritjes së bashkëpunimit për konsolidimin e menaxhimit të zonave të mbrojtura.
- h. Parandalimi i veprimtarive që shkaktojnë dëmtim a tjetërsim të natyrës, të prerjeve të pyjeve, kullotjes, gjuetisë, peshkimit, zjarreve, të zenieve me dhe paleje të fondit pyjor si dhe për probleme të tjera në lidhje me menaxhimin kompleks e të integruar të zonave të mbrojtura.
- i. Ngritja dhe funksionimi i komiteteve të menaxhimit të zonave të mbrojtura.
- j. Përcaktimi i qartë i strukturave menaxhuese dhe monitoruese në bashki, për ruajtjen dhe administrimin e zonave të mbrojtura dhe të burimeve natyrore.
- k. Forcimi i bashkëpunimit efektiv i institucioneve shtetërore dhe lokale, me institucionet kërkimore-shkencore, me OJF-t mjedisore dhe biznesin.
- l. Hartimi dhe zbatimi i programeve për promovimin e ruajtjes së natyrës, nëpërmjet veprimtarive të ndryshme edukuese dhe ndërgjegjëse.
- m. Zbatimi i detyrimeve ligjore nga ana e ISHMP dhe i Policisë Pyjore, të përcaktuara me dispozita ligjore për pyjet, kullotat, gjuetinë, bimët mjekësore, biodiversitetin dhe zonat e mbrojtura, etj.

Gjatë procesit të identifikimit dhe analizimit të problemeve kryesore dhe të impakteve negative në menaxhimin e zonave të mbrojtura, duhet të mbështetemi edhe në dispozitat e ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, në lidhje me veprimtaritë e lejuara, të ndaluara dhe që kërkojnë leje, sipas kategorive të zonave të mbrojtura, dhe konkretisht:

1. Neni 1, Objekti dhe fusha e zbatimit, pika 1. gërma a), b), c);
2. Neni 2, Qëllimi, gërma a), b), c), ç);
3. Neni 9, Objektivat e shpalljes së territoreve si zona të mbrojtura, gërma a), b), c), ç), d), dh, e), f);
4. Neni 10, Shpallja e zonave të mbrojtura, pika 5, gërma a), b), c), ç), d);
5. Neni 13, Ndarja në nënzona i territorit të zonës së mbrojtur kombëtare;
6. Neni 16, Parku kombëtar (Kategoria II), pikat 2, 3, 4, 5, 6 e 7;
7. Neni 17, Monument natyre (Kategoria III), pikat 1, 2 e 3;
8. Neni 19, Rezervat natyror i menaxhuar/park natyror (Kategoria IV), pikat 1, 2, 3, 4 e 6;
9. Neni 20, Peizazh i mbrojtur (Kategoria V), pikat 1, 2, 3, 4, 5 e 6;
10. Neni 24, Parqet natyror bashkiake (Kategoria IV), pikat 1, 2 e 4;

11. Neni 26, Zonëveçanërisht e mbrojtur si habitat i llojeve të shpendëve ujorë (zonat Ramsar) dhe Zonat e rëndësishme për zogjtë (IBA), pikat 1, 3, 4 e 5;
12. Neni 27, Rezervat e biosferës, pikat 1, 2 e 4;
13. Neni 33, Veprimtaritë që lejohen pasi të jenë pajisur me miratim paraprak, pikat 1, 2 e 3;
14. Neni 42, Hartimi dhe miratimi i planit të menaxhimit të zonës së mbrojtur, pikat 1, 2 e 5;
15. Neni 46, Pyjet, kullotat, ujërat dhe pasuritë e tjera natyrore brenda zonave të mbrojtura, pikat 1, 2, 3, 4 e 5;
16. Neni 47, Zonimi i territorit të zonës së mbrojtur;
17. Neni 48, Nënzona qendrore, pikat 1, 2 e 3;
18. Neni 49, Nënzona e përdorimit tradicional dhe të qëndrueshëm, pika 1;
19. Neni 50, Nënzona e rekreacionit, pikat 1 e 2;
20. Neni 51, Gjethia është e ndaluar në të gjitha kategoritë e zonave të mbrojtura mjedisore;
21. Neni 52, Pronësia mbi zonat e mbrojtura, pikat 1, 2 e 3;
22. Neni 53, Pronësia private brenda zonave të mbrojtura;
23. Neni 56, Veprimtaritë në zonat e mbrojtura, pikat 1, 2, 3 e 4;
24. Neni 60, Monitorimi i veprimtarisë në zonat e mbrojtura, pikat 1, 2, 3, 4 e 5;
25. Neni 61, Programet kërkimore kombëtare në zonat e mbrojtura;
26. Neni 62, Procesi i edukimit brenda zonave të mbrojtura;
27. Neni 63, E drejta e publikut për pjesëmarrje aktive në planifikimin e përdorimit të burimeve natyrore të zonës së mbrojtur;
28. Neni 64, Detyrimi i publikut për të ruajtur zonat e mbrojtura;
29. Neni 65, Mbledhja e materialeve biologjike dhe mostrave nga mjediset në zonat e mbrojtura;
30. Neni 73, Të drejtat e fituara, pikat 1, 2, 3, 4, 5 e 6.

Veç kësaj për procesin e identifikimit dhe analizimit të problemeve kryesore dhe të impakteve negative në menaxhimin e zonave të mbrojtura, duhet të këshilloheni edhe me planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura të marra në studim.

Janë hartuar dhe miratuar plane menaxhimi për: 1. PK “Mali i Dajtit”, 2. PM “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”, 3. RNM “Liqeni i Shkodrës”, 4. PN “Korab-Koritnik”, 5. PK “Divjakë-Karavasta”, 6. PK “Prespa”, 7. PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”, 8. PK “Llorara&Karaburun” dhe 9. PM “Vjosë-Nartë”.

Janë hartuar, por të pamiratuara plane menaxhimi për: 1. PK “Lugina e Valbonës”, 2. PM “Lumi i Bunës-Velipojë”, 3. PK “Qafë Shtamë”, 4. PNR “Liqeni i Ulzës” dhe 5. PK “Shebenik-Jabllanicë”. Nuk janë hartuar plane menaxhimi për: 1. PK “Bredhi i Drenovës” dhe 2. MN “Bredhi i Sotirës”.

Hartat e Zonave të Mbrojtura (pilote)

